

Граждански доклад

за изпълнението на Националната стратегия за интеграция на ромите и Плана за изпълнение на Десетилетие на ромското включване в

БЪЛГАРИЯ

през 2012 г.

Граждански доклад

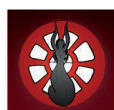
за изпълнението на Националната стратегия за интеграция на ромите и
Плана за изпълнение на Десетилетие на ромското включване в

БЪЛГАРИЯ

през 2012 г.

Изготвен от коалиция, съставена от следните организации

Институт Отворено Общество – София ■ Социална фондация „Инди-Рома97“ ■ Фондация „Здравето на ромите“
„Ромска академия за култура и образование“ ■ Фондация „Ромска солидарност“ ■ Асоциация „Интегро“
Сдружение „Нов път“ ■ Център за междуетнически диалог и толерантност „Амалипе“ ■ Сдружение „Свят без граници“

Написан от

Димитър Димитров ■ Ваня Григорова ■ Йоана Дечева

Координиран от

фондация „Секретариат на Десетилетието на ромското включване“, в сътрудничество с
програма Максимални ползи за ромското включване от структурните фондове на Европейския съюз
и програма „Ромски инициативи“ на Фондация Отворено Общество

Публикуван от

Decade of Roma Inclusion Secretariat Foundation
Teréz körút 46.
1066 Budapest, Hungary
www.romadecade.org

Дизайн и оформление: www.foszer-design.com

©2013 by Decade of Roma Inclusion Secretariat Foundation

Всички права запазени. Никаква част от тази публикация не може да бъде възпроизведена, съхранявана или излъчвана по никакъв начин без разрешението на издателя.

ISSN: 2064-0714

Всички доклади от гражданското наблюдение са налични на www.romadecade.org

Този доклад е изготвен от коалиция на гражданското общество, включваща следните организации: Институт Отворено Общество – София, Социална фондация „Инди-Рома97“, фондация „Здравето на ромите“, „Ромска академия за култура и образование“, фондация „Ромска солидарност“, асоциация „Интегро“, сдружение „Нов път“, Център за междуетнически диалог и толерантност „Амалипе“, сдружение „Свят без граници“. Водещ изследовател на коалицията е Д-р Алексей Пампоров, гл. ас. към Институт за изследване на обществата и знанието към Българска академия на науките и главен социолог в Институт Отворено Общество. Ръководител на проекта е Димитър Димитров – директор на програма „Рома“ в Институт Отворено Общество – София.

Автори на доклада са: Димитър Димитров – директор на програма „Рома“ към Институт Отворено Общество – София, Ваня Григорова – консултант към програма „Управление и публични политики“ в Институт Отворено Общество – София, Йоана Дечева – стажант-изследовател в Институт Отворено Общество. В проекта бяха включени следните изследователи: Драгомира Белчева, Петя Брайнова, Албена Костадинова, Д-р Стефан Панайотов, Стела Костова, Демир Янев, Лилия Макавеева, Кадрин Хасанов, Спаска Михайлова, Деян Колев, Мария Иванова, Ганчо Илиев.

Следните организации бяха включени в консултирането на доклада: фондация Секретариат на Десетилетието на ромското включване, Централно-Европейски Университет, департамент по Публична политика, Европейски център за права на ромите, Habitat for Humanity, Ромски образователен фонд; както и програмите на Фондация Отворено Общество – Максимални ползи за ромското включване от структурните фондове на Европейския съюз, Офис за ромски инициативи и програма „Ромско здравеопазване“.

През пилотната 2012 година, Секретариатът подкрепи издаването на доклади от коалиции на гражданското общество в седем страни (Албания, България, Унгария, Македония, Румъния, Словакия, Испания), а Офиса за ромски инициативи подкрепи допълнителен доклад за Чехия. Освен това, Секретариатът направи структурата на доклада публично-достъпна, за да насърчи и други представители на гражданското общество да наблюдават изпълнението на Националните стратегии за интеграция на ромите (НСИР) и планове за изпълнение на Десетилетието.

В тези доклади, коалициите от граждански организации допълват или представят различна информация към докладите за напредък по изпълнение на Десетилетието, изготвени и представяни от държавните органи до Европейската комисия за напредъка по изпълнение на НСИР. Докладите нямат за цел да заместят количествения мониторинг и оценката, направена от държавните институции, а да канализират местното знание в национални и европейски политически процеси, и да отразят реалното социално въздействие на правителствените мерки. Докладите на гражданското общество предоставят допълнителни данни (към официалните), заместващи данни – там където официални не съществуват, алтернативен анализ и интерпретация на публикувани данни.

Проектът се координира от фондация Секретариат на десетилетието на ромско включване в партньорство с програмите на Фондация Отворено Общество – Максимални ползи за ромската интеграция от структурните фондове на ЕС и Офиса за ромски инициативи.

СЪДЪРЖАНИЕ

Резюме	7
Списък на съкращенията	15
Въведение	17
1. Структурни изисквания	19
2. Анти-дискриминация	23
3. Образование	33
4. Трудова заетост	41
5. Здравеопазване	45
6. Жилищни условия	49
Казуси	53
Библиография	65

РЕЗЮМЕ

Настоящия доклад за наблюдение има за цел подробно да обясни и да предостави информация относно факти и основни предизвикателства, както и препоръки към Десетилетието на ромското включване и Националната стратегия за интеграция на ромите в България, изпълнявани от българското правителство. За целите на доклада, в периода ноември – декември 2012 се проведе проучване във всички квартали с преобладаващо ромско население в България. Размера на извадката включи 1000 домакинства, което се равнява на 100 кълътъра, с 10 респондента във всеки кълътър. Базата данни е използвана за проста случайна извадка на сегрегирани квартали, измерени с тяхното население. Количественото изследване включи и осем фокус групи с представители на ромското население от районите на Петрич, София, Хайредин, Куклен, Стара Загора, Разград и Велико Търново.

Постиженията на България в изпълнението на ангажиментите на страната към Десетилетието на ромското включване и скоро приетата Национална стратегия за интеграция на ромите бяха широко дискутирани, но въпреки това липсва значителен напредък по отношение на интеграцията на ромите в България.

Основното заключение на настоящия доклад е, че в НСИР няма синергия, последователност и равно разпределение на предвидените дейности, мерки и финансова осигуреност. Основни области като „жилищни условия“, „здравеопазване“ и „образователна интеграция“ не са разработени добре.

За да се изпълнят предвидените мерки в НСИР от правителството на България трябва да са налице адекватни структурни условия като постоянна политическа воля, законодателна рамка, експертиза, знание, чувствителност, гъвкавост и финансиране. Освен това, работата по НСИР трябва да се основава на принципите на прозрачност, включване, партньорство, ефикасност и ефективност – с цел да се постигне измеримо и дългосрочно въздействие.

Борба с дискриминацията

Най-голямото предизвикателство пред интеграцията на ромите в България е нарастващото анти-ромско говорене и нивата на дискриминация. Въпреки че България се смята за страна с много добро законодателство срещу дискриминацията, на практика ситуацията регресира. Около 26% от участниците в проучване,¹ проведено от Агенцията на Европейския съюз за основните права (АОП) през 2009 г. споделят, че през последните 12 месеца са се почувствали дискриминирани въз основа на етническия си произход.

Необходими са последователни усилия във всички сфери от всички заинтересовани страни, за да се преодолеят широко-разпространените стереотипи и предразсъдъци срещу ромите в България. В това отношение НСИР не успява да адресира обществото, а би могло, поне чрез насърчаване на успешни ролеви модели и включване на водещи медии в процеса.

1 Data on focus, FRA, 2009, наличен на: http://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/413-EU-MIDIS_ROMA_BG.pdf.

Образование

Към момента, около половината ромите, посещаващи училище (48.3%)² са записани в училища, които се намират в квартали с преобладаващ брой ромско население, което е предпоставка за задълбочаване на училищната сегрегация на ромските ученици. Въпреки че българското правителство очерта подкрепата на образователната интеграция като един от своите основни приоритети в областта на образованието, освен няколко сравнително малки финансови интервенции, със средства предимно от ЕС, липсват стратегически и дългосрочни резултати. Целенасочени усилия за подкрепяне на образователната интеграция са предприемани основно от неправителствени организации.³ Скорошно изследване на ЕС/ПРООН/СБ върху състоянието на ромите в 11 страни-членки на ЕС показва много по-голяма неграмотност сред ромите, в сравнение с представителите на българската етническа група. Същото изследване докладва и за изоставане на ромските деца в образователните постижения за съответната възрастова група.

Регулярно и равно разпределение, и финансово подкрепени усилия на правителството във всички образователни нива, в които учат ромски ученици, са от изключително значение за преодоляване на споменатото по-горе изоставане.

Ниските нива на образование обуславят ниските нива на заетост сред ромите в България, където ситуацията също се влошава. Проучването, проведено за целите на настоящия доклад, показва че само една трета от ромите в момента са наети. Основната причина за това, както споделят повечето интервюирани, е широко-разпространената дискриминация, основана на етнически признак. Сред основните причини за трудно намиране на работа, посочени от интервюираните са: етническият произход – 25%, ниско ниво на образование – 22%, липса на „връзки“ – 13.9%. Оказва се, че 44% от респондентите никога не са били наемани. За ромите е трудно да започнат работа, и за това почти 80% от търсещите заетост са заявили готовност да започнат каквато и да е работа.

Заетост

Българската икономика пострада безпрецедентно от икономическата криза, която удари Европа през 2008 г., но въпреки това чуждестранни инвеститори търсят възможности за инвестиции в България. Все още ромите не са възприемани като важен човешки ресурс, имайки предвид нарастващия процент застаряващо население в страната. В този контекст, икономическият аргумент за наемане на значителна маса хора в трудоспособна възраст е от изключително значение, въпреки че българското правителство не инициира целенасочени действия за повишаване на нивата на заетост сред ромите, а продължава да работи в рамките на субсидирана заетост, (което е временно решение на проблема) и разпознавайки ромите единствено като социален проблем. Ето защо управляващите трябва да предприемат сериозни и добре обмислени мерки, адресирайки проблема с нарастващата дискриминация срещу ромите на пазара на труда. Освен това, трябва и да установят благоприятна среда за частния бизнес, припознавайки ромската етническа група като човешки ресурс, който до сега не е използван за подобряване на статуса на обществото.

Следователно и поради липсата на трудова заетост, подобряването на здравния статус на ромите в България също се оказва непреодолимо предизвикателство. Една трета от респондентите, участвали в изследването за целите на настоящия доклад, заявяват че нямат здравна осигуровка, и са без такава през последните 12 месеца, което изцяло ги ограничава от достъп до здравни услуги. Въпреки, че ромите оценяват своя здравен статус като „добър“, според изследване от 2009 г. на Fundacion Secretariado Gitano,⁴ европейските граждани с не-ромски етнически произход живеят по дълго от ро-

2 "Beyond programming – measuring progress on the road to Roma inclusion in Bulgaria within the Decade of Roma Inclusion 2005-2015 and the National Roma Integration Strategy 2012-2020", проведено през Декември 2012 от Институт Отворено Общество – София.

3 <http://sf.mon.bg/>.

4 Health and the Roma community, analysis of the situation in Europe, 2009, Fundacion Secretariado Gitano, наличен на http://ec.europa.eu/justice/discrimination/files/roma_health_en.pdf.

мите. Тяхната продължителност на живота е 51% по висока от тази на ромите, която се оценява като ниска такава – 25.7%. По нататък същият доклад представя факт, който би могъл да бъде използван за преодоляване на широкоразпространеният стереотип за високите нива на раждаемост сред ромите: а именно – наблюдава се намаляване на нивата на раждаемост сред ромите като огледален феномен на голямото общество.

Здравеопазване

Ромската общност е субект на редица стратегически документи, свързани със здравна грижа, но до настоящия момент те не повлияват значително подобряването на здравния статус на ромите. Трябва да се отбележи, че тези стратегически документи като НСИР не отговарят на здравните дефицити на ромите. Основната цел в частта „Здравеопазване“ на НСИР е осигуряването на равен достъп до здравеопазване чрез законодателна инициатива, което макар и стъпка в положителна посока към подобряване на здравния статус на ромите, са необходими и дейности, които да служат за индикатори за измерване на успеха.

Жилищни условия

Подобряване на здравния статус на ромите може да се очаква едва когато жилищните условия са приведени към националните стандарти. Настоящата ситуация илюстрира непригодни и застрашаващи жилищни условия за ромите в България. Около 55.4%⁵ от ромите живеят в градска среда, основно в квартали, характеризиращи се като гета: лоша социална и техническа инфраструктура, липса на канализационна система и водопровод. При все че доклад на ПРООН⁶ представя данни по отношение на подобряване на жилищните условия на ромите, и по специално на обитаемата площ, която бележи ръст от 15 кв.м. през 2004г. до 18 кв.м. през 2011г., все още е недостатъчна и не отговаря на нуждите на ромските домакинства. Повече от половината респонденти – 60%, участвали в изследването за целите на настоящия доклад, заявяват, че нямат топла течаща вода в къщата си, докато 20% от тях нямат никаква течаща вода в къщата си.

В тази връзка НСИР предвижда несъответстващи на нуждите, мерки за подобряване на жилищните условия на ромите и основно разчита на взаимодействието и активното участие на местните власти. Нещо повече, липсата на финансови средства, определени към съществена част от дейностите на Националната стратегия, свързани с жилищните условия е показателна за необходимостта от преразглеждане на плана на стратегията.

Препоръки

Въпреки големият брой стратегически документи и оперативни програми, съществува недостатъчно изразена политическа воля. Изпълнението и прилагането на политически заявените намерения не са реалност. Основна пречка пред постигането на значими резултати за ромското включване е несъответстващото финансово осигуряване на дейностите, свързани с интеграцията на ромите. Заради това, в рамките на развитието и изпълнението на държавни дейности в секторните политики е необходимо отделянето на точен и ясно дефиниран бюджет – както от средства на ЕС, така и от държавния бюджет. Специфична препоръка в тази връзка е осигуряването на достатъчно ресурси от националния бюджет и оптимизиране на използването на средства от ЕС, в рамките на оперативна програма „Развитие на човешкия ресурс“ и оперативна програма „Регионално развитие“, насочени към подкрепа на социалното включване на ромите.

5 НСИР, с. 4.

6 Roma housing: separate and unequal, EU/UNDP/WB, 2011.

Нивото на образователни постижения сред ромите остава ниско и изпълняваните политически мерки са разпокъсани, проектно базирани, без постигане на устойчиви резултати. Проектът на нов Закон за образованието съдържа някои положителни намерения, които също ще се отразят и на децата и учениците от ромски произход. Приемането на закона, обаче все още не приключило, което на практика означава, че през следващите няколко години разпоредбите на Закона няма да са част от образователния процес. Освен мерките на Министерство на образованието, младежта и науката насочени към образование за деца и ученици от етническите малцинства, основните политики не засягат образованието за роми. Прилаганият подход от страна на държавата и местната администрация трябва да стимулира и да е стратегически ориентиран. Да бъде насочен към подобрене и постигане на дългосрочно въздействие. Неправителствените организации са важен партньор, но осигуряването на качествено образование за всички деца и ученици е задължение на държавата, затова държавата и институциите трябва да поемат тази важна роля. Гражданските организации трябва само да оказват подкрепа в процеса, но основните носители трябва да бъдат официалните власти. Само тогава, може да се очакват и да се постигнат устойчиви и дългосрочни резултати – чрез логически обвързани публични политики, изпълнявани от националните власти, подкрепени от гражданските организации.

Основната бариера пред ромите, за да станат равноправни граждани на България е дълбоко вкоренената структурна и обществена дискриминация. Социалните дистанции между роми и нероми се разширяват⁷ според тенденция от последните пет години, която показва, че няма подобрене. Чести са случаите на реч на омразата, директна дискриминация от страна на институции и индивиди, подкрепени от мнозинството от населението на България. Тъй като повечето предразсъдъци и стереотипи срещу ромите са базирани не на факти, а на митове, се предполага, че те лесно могат да бъдат преборени. Разработване на мерки за скъсяване дистанциите между роми и нероми и подобряване на мултикултурния диалог ще допринесе за промяна на статуквото. Институционалната среда, свързана със защита от дискриминация е добре изградена, но нейното съществуване и действие трябва да бъде подобро, по начин който да обоснове нейното съществуване чрез по директни и активни дейности.

Необходим е процес на синергия и кохерентност при планирането на националните ресурси и структурните фондове на ЕС. Премахване и блокиране на бариери като разширена бюрокрация при изпълнението на проекти (тъй като не позволява на бенефициентите да работят целенасочено за постигане на планираните резултати), опростяване и ускоряване на процедурите по кандидатстване. Трябва да се осмисли и обновяване на регулациите, свързани със средства на ЕС за борба с дискриминацията и сегрегацията, и осигуряване на равен достъп на роми до публични услуги; както и по-добро ползване (на всички нива) на ресурсите на ЕС за насърчаване на заетостта, образованието и ромската култура. ЕС следва да разработи насоки за интеграция на ромите, чрез дефиниране на минимални стандарти и индикатори за политиките на социално включване, насочени към роми в рамките на страни-членки на ЕС. Секторните политики изискват независим механизъм за наблюдение и ранно сигнализиране за размера и ефекта на постигнатото, според ангажиментите във всяка фискална година. Това е валидно както за програмирането на проектния цикъл със средства на ЕС, така и за цикъла на национално бюджетиране. Социалното включване изисква използването на съществуващия човешки капитал на национално и местно ниво, с подобрена координация и сътрудничество между НПО и общинска администрация.

Незабавна законодателна промяна е необходима, за да може всеки да се регистрира и получи документ за самоличност. В предвид на ангажимента на България да спазва гражданските права на всеки човек, като страна по различни международни и ЕС конвенции, е необходимо преразглеждане на Закона за гражданска регистрация.

За да се намали отпадането на ромски деца и насърчи образователната интеграция не са достатъчни само превантивни мерки, основани на общински или НПО проекти. Трябва да се разработи широка национална програма за подкрепа на ранно детско развитие и гарантиране на свободния достъп до предучилищно образование и детска градина. Ранният достъп на деца от ромски произход до

образование е проблематичен и изисква разработването на конкретни програми за осигуряване на транспорт до училище, интеграционни модули за деца и родители в образователната система и т.н. образованието и обучението на учители в недискриминация и включващо образование е ключов фактор, който ще допринесе за интеграцията на ученици не само от ромската общност, но и ученици с увреждания или ученици с девиантно поведение.

В рамките на НСИР, частта Образование е относително добре разработена и като цяло е стъпка напред. Заложени са 40 дейности за изпълнение на 16 задачи в рамките на 7 цели. Те продължават тенденцията на интеграционната образователна политика от предходните години, разширявайки ги с някои нови дейности, с оглед на новите реалности в българската образователна система (делегиран училщни бюджети, подготовка на нов Закон за училщно образование, стандарти за междукултурно образование и др.)

В същото време се наблюдават и някои „пропуски“. Например в цел 1 „Гарантиране на равния достъп до качествено образование, включително чрез интеграция на деца и ученици от ромски произход в етнически смесени детски градини и училища“ (т.е. цел Десегрегация) са заложени 4 задачи. Те са свързани с насърчаване на етнически смесено предучилищно образование и на ниво университет. Липсва училщното ниво и това е сериозен пропуск, като се има предвид, че основните усилия от предходните години бяха насочени към подкрепа на десегрегация и етнически смесено начално и основно образование. В проекта на тази част от стратегията, подготвена от експертна работна група, дейностите на ниво училище бяха включени, и не е ясно защо са отпаднали впоследствие. Както е посочено по горе, сериозна слабост на приоритет Образование е, че повечето дейности са планирани, но не бюджетно осигурени: 27 от 40. Това прави истинския прогрес в образователната интеграция силно условен и зависим от политически спекулации.

В областта на Трудовата заетост – повече целенасочени програми и мерки са необходими за активиране на дълготрайно неактивните хора на пазара на труда. Повече курсове за ограмотяване, квалификация и преквалификация следва да бъдат въведени. Индивидуални програми трябва да бъдат възможни в бюрата по труда, както и ясна и видима подкрепа за намиране на трудова заетост или стартиране на собствен бизнес. В рамките на НСИР, частта „Заетост“ е най-слабо развитата област. Тя съдържа незначителен брой дейности – 8 дейности за постигането на 7 задачи и 5 цели. Дейностите са общи и често без детайли. Някои от важните дейности, провеждани от Министерство на труда за интеграция на пазара на труда на роми (например назначаване на ромски трудови медиатори за програмата „Активиране на неактивни хора“) не са включени в Плана. Цялата част за заетост не е финансово подкрепена. Друг сериозен пропуск е, че социалното включване и социалните услуги за ромската общност не са включени в плана. Силна страна на частта „Заетост“ е, че тя предвижда назначаването на ромски експерти в бюрата по труда: това е важна стъпка, която трябва да бъде изпълнена. В предвид на факта, че Министерство на труда и социалната политика управлява сериозни финансови ресурси (в рамките на оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“ и Национален план за действие за трудова заетост) и че отговаря за политиката на социално включване и социалните услуги, е възможно и необходимо да запълни тези празнини, свързани с пълната интеграция на пазара на труда. Въвеждане на целенасочени усилия, които да подпомагат нови участници на пазара на труда от ромски произход, това може да бъде подкрепено от държавата както финансово, така и чрез осигуряване на обучения за придобиване на трудови умения. Свързване на потенциални работодатели с квалифицирани роми чрез създаване на възможности като срещи в бюрата по труда, както и осигуряване на дейности като кариерно консултиране и професионално израстване е от съществено значение за млади роми.

Подобряването на достъпа до здравеопазване и здравни грижи за ромите е дългосрочно предизвикателство. Този процес се затруднява допълнително и от забавената реформа в здравеопазването в страната. Предвидените дейности в НСИР са някак неясни. Законодателна промяна с оглед на нерелеформирания сектор е изключително нереалистична, особено поради факта, че понастоящем се провежда труден процес на оптимизиране на ресурсите. Осигуряването на достъп до здравеопазване трябва да бъде сегментирано съобразно целевите групи. Очевидно е, че не всички роми или икономически уязвими групи имат нужда от това. Групата от хора, която има нужда от спешен отговор от правителството са онези, които са дълготрайно безработни и не съществуват в социалната система като бенефициенти; онези, които въобще нямат достъп до здравни услуги. Затова НСИР трябва да от-

говори с по-добре изработени и гъвкави социални програми, които да позволяват достъп до спешни здравни услуги. Ясно е, че в икономическа ситуация като настоящата, икономическите аргументи за въвеждане на допълнителни социални услуги няма да получи широка подкрепа, но осигуряването на адекватна здравна грижа за всеки български гражданин трябва да бъде приоритет.

Въпреки, че модела на здравния медиатор има много слабости и несигурност, с оглед на въздействие и финансова обезпеченост, е стъпка към повишаване на информираността сред ромите относно техните права и задължения в сферата на здравеопазването. Препоръка към правителството в тази връзка е увеличаване на финансовите инвестиции за здравните медиатори, за повишаване на техния капацитет, подобряване на критериите за селекция на медиаторите, чрез въвеждане на изискване за медицинско образование и съответстващо възнаграждение, отговарящо на нивото на експертиза и оказвана подкрепа.

Българското правителство трябва да подкрепи всички усилия за изграждането на ново поколение от млади ромски здравни професионалисти – инициатива стартирана от ИОО – София и РОФ – ценна и много необходима интервенция; т.к. тя неминуемо ще рефлектира върху подобряване на здравния статус на ромите в България. Нещо повече, необходими са целенасочени усилия за преодоляване и борба с дискриминацията срещу ромите. Младите ромски здравни професионалисти могат да служат като отличен ролеви модел и за двете общности – роми и нероми.

С оглед на постигането на конкретни резултати в област здравеопазване са необходими усилия и за адресиране на нуждите в пренаталното и постнатално здравеопазване на млади ромски майки и деца, семейно и репродуктивно здраве и ранно детско развитие. Тези усилия трябва да бъдат синхронизирани с въвеждането на редовни профилактични прегледи и адекватно лечение на хронично болните сред ромите. Информационните кампании са ефективни, но следва бъдат подкрепени от възможности за лечение, в случай на нужда, за да бъдат най-ефикасни.

Начинът за подобряване на здравния статус на ромите е чрез подобряване на жилищните условия, особено на онези, които живеят в гета, в лоши жилищни условия, без водоснабдяване и канализационна система.⁸ НСИР потвърждава дейности, описани преди повече от 10 години. Значително подобрение към настоящият момент не се наблюдава. Важно е за НСИР и за българското правителство да въведе социалните жилища като инструмент за подобряване на жилищните условия на ромите; въпреки, че тези мерки трябва да бъдат свързани със силна информационна кампания за преодоляване на негативното отношение към ромите. Междусекторен и интегриран подход трябва да бъде приложен, за да се постигне успех. Нещо повече, НСИР трябва да има в предвид увеличащия се брой сегрегирани общности и нуждата от актуализиране на регулационните и кадастрални планове. Въпреки, че настоящият план за действие съдържа 18 дейности за постигане на 9 задачи, в рамките на 1 цел, повечето от дейностите не са финансово обезпечени (12 от 18) или тяхното финансиране е недостатъчно. Ангажиментът на държавния бюджет е много умерен – 550,000 лв., (230,000 евро), което включва принос и от общински бюджети. Единствените (относително) значими суми са предвидени от оперативна програма „Регионално развитие“: 15,000,000 лв. за пилотиране на социално жилищно строителство и 5,000,000 лева за образователна инфраструктура. В предвид на огромните финансови ресурси управлявани от Министерство на регионалното развитие (в рамките на своя бюджет и съответната оперативна програма), както и добре разработената и подробна Национална програма за подобряване на жилищните условия на ромите (одобрена през 2006г.), частта за Жилищни условия в Плана за действие изглежда стъпка назад. Необходимо е сериозно продължение, за да се преодолеят съществуващите пропуски.

Въвеждането на система за събиране на данни за жертви на трафик на хора от ромски произход е необходимост, с оглед на планирането на по ефективни политики и измерване на прогреса по тяхното изпълнение. Успешни практики, свързани с превенция на трафика на хора в ромски квартали трябва да бъдат публикувани и мултиплицирани във всички места, където живеят уязвими групи. Според чл.34 от Директива 2004/38/ЕО за правата на европейските граждани за придвижване и пребиваване в ЕС, България има задължението да разпространява информация за правата и задълженията на гражданите на ЕС, свързани с въпроси за мобилността чрез информационни кампании. Тази информация

8 FRA, Housing Conditions of Roma and Travellers in the European Union, с. 45.

би могла да се разпространява сред ромите от трудовите и здравни медиатори, а извън страната биха могли да се създадат звена към посолствата (на подчинение на МТСП и МВНР), които да информират гражданите на България относно правата им на свободно придвижване и работа в чужбина.

Часта за Върховенството на Закона и Не дискриминацията в НСИР съдържа 7 дейности за постигането на 4 задачи в рамките на 4 цели – „Повишаване броя на ромите, назначени в публичната администрация“ и т.н. В същото време тези задачи не са подкрепени от дейности, които да гарантират тяхното изпълнение. Например, обучението на общински експерти по етнически въпроси, създаване на база данни от млади роми, желаещи да започнат кариера в публичната администрация и осигуряването на стаж за млади роми не гарантира, че броят роми, които работят в публичната администрация ще се повиши. Финансовото обезпечение на цялата сфера е незначително: 114,690 лева (58,815 евро) за 3 години. Включването на тази сфера и финансовото обезпечаване от държавния бюджет е позитивна начална стъпка. Необходимо е допълнително разработване на тази секция, с планиране на изчерпателни дейности, както и с допълнително финансиране със средства от ЕС (например Оперативна програма „Административен капацитет“).

За развитието на Комуникационния план и медийната стратегия на НСИР трябва да бъдат използвани социологически изследвания. Специално внимание трябва да бъде отделено на факта, че мнозинството от българите смятат ромите за привилегировано малцинство – мнение, което трябва да бъде оборено с примери и практики (например ромите плащат своите сметки, ромите ходят на училище и т.н.). Посланието следва да бъде, че ромите са равни с всички други граждани на България и ЕС, а не да се поставя акцент изключително върху културното различие. Хората трябва да свикнат да виждат роми навсякъде – в училищните учебници, по телевизията, в Парламента, в кината, в болниците – навсякъде; и това не трябва да бъде изключение, а норма.

Частта, свързана с култура и медии в НСИР на България съдържа 8 дейности за постигане на 5 задачи в рамките на 2 цели. Повечето от тях са общи дейности, провеждани от Министерство на културата с добавено формално измерение „Роми“: например „2.2.1 Институционално укрепване на читалищата като модерни центрове за развитие на местните общности, включително ромски общности“. Описанията не са финансово обезпечени.

Трудно е да се очаква, че плана за действие в тази област ще допринесе за постигане на целите в стратегията. Необходимо е плана да бъде допълнен с целенасочени дейности и привлечени значителни финансови средства (от държавния бюджет и средства на ЕС).

Настоящата ситуация на ромите се характеризира с множество предизвикателства, неуспехи и нужда от спешни действия. Много бариери стоят пред цялостното изпълнение на плановете, свързан с роми. Затова следните препоръки трябва да се вземат в предвид от съответните държавни власти, с оглед постигането на устойчиво и измеримо въздействие:

1. Осигуряване на значителни финансови ресурси за всяка дейност и програмна област, както от структурните фондове на ЕС, така и от националния бюджет;
2. Силен политически ангажимент за подобряване на жилищните условия на ромите, с оглед на преодоляване на бедността, борба със структурната дискриминация, достъп до пазара на труда, подобрени жилищни условия с оглед на достъп до публични услуги, повишени образователни постижения и представяне, засилен достъп до здравни услуги;
3. Осигуряване на адекватна, дееспособна и включваща административна структура, с разширен мандат за действие, която да ръководи процеса при преодоляване на неуспехите за ромите;
4. Гаранции, предоставени от държавата за спазването на принципите на партньорство, прозрачност, включване, отчетност и доверие;
5. Въвеждане на съответстващ, регулярен и цялостен механизъм за наблюдение от страна на ЕС за изпълнение на НСИР.

СПИСЪК НА СЪКРАЩЕНИЯТА

АОП	Агенцията на Европейския съюз за основните права
БВП	Брутен вътрешен продукт
ЕК	Европейска комисия
ЕС	Европейски съюз
ЕСГРАОН	Национална система за гражданска регистрация на физическите лица в Република България
ЕСПЧ	Европейски съд по правата на човека
ЗЗД	Закон за защита от дискриминация
ИОО	Институт Отворено Общество
КЗД	Комисия за защита от дискриминация
КП	Конкурсна процедура
МЗ	Министерство на здравеопазването
МРРБ	Министерство на регионалното развитие в България
МТСП	Министерство на труда и социалната политика
НПО	Неправителствена организация
НСИР	Национална стратегия за интеграция на ромите
НССЕИВ	Национален съвет за сътрудничество по етническите и интеграционните въпроси
ПРООН	Програма за развитие на обединените нации
РОФ	Ромски образователен фонд
СБ	Световна Банка

ВЪВЕДЕНИЕ

България е една от страните членки на ЕС с най-голям дял на ромско население. Въпреки, че данните от последното преброяване (2011) показват лек спад в броя на хората, идентифицирани се като роми 4.42%, или 325,980 души⁹ от населението, в сравнение с предходното преброяване от 2001 г., което твърди, че ромите представляват 370,908 or 4.68% от общото население на страната.

Според експертни оценки, данните от последното преброяване представят намален брой на лицата, идентифицирани се като роми, поради високият дял на онези, които не са се определили като роми.¹⁰ На базата на други методи за идентификация, освен само-идентифицирането, ромите представляват 10.33% от българското население. Тази оценка е цитирана в официален документ на Европейската комисия (ЕК), който приканва страните членки да разработят национални стратегии за ромите.¹¹

По отношение на териториалното разпределение, ромите са разпръснати на ниво „планови региони“ (NUTS II) и на ниво „административни райони“ (NUTS III), като най-висока концентрация се наблюдава на най-ниските териториални нива в общности, обособени квартали в по-големи населени места. 17 области в страната са с по-висок (от средният) дял роми. Областта с най-плътна представителност на роми е Северозападния планови регион, включващ Монтана (29%), следван от Сливен (28%) и Ямбол (27%), в Югоизточния планови регион.¹²

Наблюдават се големи различия на местно ниво – ромите са концентрирани в определени общности. В някои общини има села, в които цялото население се състои от роми, както и обособени квартали в по-големите градове. Като цяло, нивото на жилищно обособяване е високо, което рефлектира и при обособяването в сферата на трудовата заетост, достъп до публични услуги и т.н. Според данни на Евростат от 2010г., най-неразвити и най-бедни региони са България и Румъния, като най-ниските показатели са регистрирани в Северозападна България (26% от средния БВП за ЕС), следван от Централна-Северна България и Североизточна Румъния (29% от средния БВП за ЕС и за двете), и Югоизточна България (30% от средния БВП за ЕС).

Макар и изследването, проведено в рамките на настоящия доклад да не потвърждава подобна корелация на бедността в регионите и броя на ромското население, най-бедният регион според Евростат в Европа е също така е региона с най-висок дял на ромско население в България.

Настоящият доклад е разработен по проект „Отвъд програмирането – измерване на прогреса по пътя към ромско включване в България, в рамките на Десетилетие на ромското включване 2005-2015 и Националната стратегия за интеграция на ромите 2012-2020г.“, финансиран от Секретариата на Фондация Десетилетие на ромското включване и изпълнен от Институт Отворено общество – София, в партньорство с Център за межкултурен диалог и толерантност „Амалипе“, Сдружение „Интегро“, Ромска академия за култура и образование, Фондация „Инди-Рома 97“, Фондация „Здравето на ромите“, Сдружение „Свят без граници“, Фондация „Ромска солидарност“.

9 Национален статистически институт (www.nsi.bg).

10 Patrov, A. (2011). "Déjà vu: Disappearing Minorities", "Objective" Magazine, no. 195, July 25, 2011.

11 European Commission. An EU Framework for National Roma Integration Strategies up to 2020.COM (2011), 173 final, 15.

12 "Beyond programming – measuring progress on the road to Roma inclusion in Bulgaria within the Decade of Roma Inclusion 2005-2015 and the National Roma Integration Strategy 2012-2020", проведено през декември 2012 от Институт Отворено Общество – София.

Докладът цели да представи допълнителна информация към докладите за развитие на Десетилетието, представени от страните – участнички пред Международния Управителен Комитет и към други доклади, представени от страните пред Европейската комисия при изпълнението на техните национални стратегии за интеграция на ромите.¹³

Докладът за наблюдение не цели да замести количественото наблюдение и мнението на държавните власти, а да включи местни познания в процесите на формулиране на политики на европейско ниво и отрази реалното социално въздействие от държавните инициативи. В този смисъл, доклада търси и анализира данни, допълващи официалните, и събира нови там, където липсват официални.

За целите на доклада, авторите са ползвали налични данни по дискутираните теми, а за да може доклада да отговори на всички въпроси, в рамките на проекта се проведе и голямо представително изследване сред ромите, живеещи в квартали с преобладаващо ромско население. Проучването ползва общи методи за събиране на данни – количествено и качествено изследване, подкрепено от засилена извадка за броя на ромите от експертна база данни. Базата данни съдържа основна информация за всички обособени квартали в страната, като местоположение (област, община и населено място), експертна оценка за броя на населението и други характеристики. Размерът на извадката е 1000 домакинства, което се равнява на 100 клъстера с по 10 респондента във всеки клъстер. Базата данни е използвана за проста, случайна извадка от обособени квартали, претеглена спрямо тяхното население. Използвана е също и GPS извадката, за да се идентифицират домакинствата във всеки клъстер, поради специфичните жилищни условия. Например, един квартал може да бъде разположен на открито поле, без адреси или улици, с наличие само на сгради, и без регулация. Друг пример е квартал, където на един адрес са регистрирани две, три или повече различни сгради, обитавани от независими домакинства. Тези характерни условия на обособените квартали не позволяват използването на списъци с адреси от гласоподавателни секции. С цел гарантиране на представителността на изследването е дадена равна възможност за всяко домакинство, чрез съставяне на решетка върху квартала, с размер на клетката равен на най-големия двор в квартала. След това, на геометричен принцип бяха избрани само някои от клетките в решетката. Идеята бе да се намали влиянието на дворовете и да се генерират случайни точки (координати) само в избраните клетки. Въпросника се състои от 6 модула, свързани с темите на доклада:

- Данни за извадката – (на индивидуално ниво) за всеки член на домакинството: демографски показатели, семейно положение и др.
- Образование – (данни на индивидуално ниво) ниво на образование, история на образованието (вкл. тип училище, (де)сегрегирано, специално), причини за отпадане и правителствени мерки.
- Заетост – представените данни са на индивидуално ниво за всеки член на домакинството на възраст 15 години и повече.
- Здравеопазване – здравно състояние и достъп до здравни услуги.
- Анти-дискриминация – лични документи, достъп до основни услуги, регистрационни документи.
- Жилища – (данните са на ниво „домакинство“) – жилищни условия и достъп до публични услуги.
- Структурни изисквания – оценка на капацитета на местните власти и НПО и нивото на участие в процеса на вземане на решения.

Докладът е разработен в съответствие с подробния модел на Фондация Секретариат на Десетилетие на ромското включване, (в сътрудничество с програмите Ромски инициативи и Максимални ползи за ромите от Структурните фондове на ЕС на Фондация Отворено общество, и в консултация с Европейската комисия).

13 The European Commission's view is that State parties are not required to report on implementation of their NRIS, although they may share the results of their monitoring system with the European Commission.

1. СТРУКТУРНИ ИЗИСКВАНИЯ

Националният Съвет за Сътрудничество по Етническите и Интеграционните Въпроси¹⁴ е консултативен и координиращ орган, отговорен за формулирането, изпълнението и наблюдението на държавните политики за интеграция на етническите малцинства в България. Мандатът на Националния съвет е да консолидира сътрудничеството между държавните, регионалните и местни власти и неправителствените организации, работещи по въпросите на етническите малцинства.

Общата структура на процеса на вземане на решение се състои от един съвещателен орган, с председател на ниво заместник министър–председател, министри и други ресорни заместник министри. Гражданските организации са припознати като членове на Съвета, като изборът им се провежда веднъж годишно чрез открита покана за членство. Членове на Съвета са също социално-ангажирани държавни институции като Националния Статистически Институт, Българската академия на науките, и Националното сдружение на общините в България.¹⁵

Съвета е подкрепен от Секретариат, с основно административни функции. Към този момент експерти и/или служители от ромски произход не са назначени.¹⁶

Ключовите предизвикателства пред Съвета могат да бъдат определени в няколко насоки: нисък капацитет по отношение на програмиране, изпълнение и наблюдение, непоследователност на планираните мерки и интервенции; ниски нива на подкрепа от държавната администрация и затруднена комуникация и ангажимент от ресорните министерства и държавни органи. Ниско ниво на доверие и отчетност на дейности, насочени към засилване приобщаването на ромите.

Протест на ромски граждански организации, проведен наскоро, е доказателство за необходимостта от преформулиране на държавната политика за адресиране на широко разпространената анти ромска риторика и дискриминационно поведение. Налице е ниско, до незначително ниво на готовност за взаимодействие с обществото и включването на по-широка аудитория при изпълнението на конкретни дейности за ромите.

Има множество слабости при изпълнението на НСИР и Плана за действие на Десетилетието на ромското включване. Те са свързани основно с невъзможността на НССЕИВ да подчертае важността на политическата ангажираност и финансови средства за правилното и успешно изпълнение.

Част „VII. Механизми за изпълнение на интеграционната политика“ на НСИР потвърждава съществуващата институционална рамка и разпределение на отговорностите. Водеща остава ролята на институциите на изпълнителната власт да управляват интеграционната политика в определени области (като например, Министерство на образованието е отговорно за образователната интеграция, и т.н.), като е затвърдена и координиращата роля на НССЕИВ. Стратегията призовава за „формиране и поддържане на нужния административен капацитет в ключови, ресорни институции“, припознавайки нуждата от административна структура, която да е отговорна за интеграцията на роми в ключовите ведомства. Към настоящия момент, нито едно от министерствата не са имали административен отдел, отговорен

14 <http://www.nccedi.government.bg/page.php?category=63>.

15 http://www.nccedi.government.bg/upload/docs/Zap_NSSEIV_2012_2.03.2012.pdf.

16 По време на приключването на доклада България се управлява от служебно правителство, поради оставка на предишното. Изборите за Народно събрание ще се проведат на 12.05.2013.

за интеграцията на ромите¹⁷ и като цяло има по един експерт за подкрепа на дейности, свързани с приобщаване на роми, измежду други въпроси.¹⁸ В някои от случаите експертът дори не ангажиран на постоянен трудов договор, а на непълно работно време на граждански договор.¹⁹

НСИР не отчита нуждата от промяна на сегашната административна инфраструктура за приобщаване на ромите, и вместо това предвижда „делегиране на определени отговорности към дирекции, сектори, звена или експерти или формиране на специализирани звена“. Същата глава призовава също към „включване на общините в изпълнението на интеграционната политика“, което е важна предпоставка, в предвид на очакването за постигане на съществено въздействие на местно ниво; но по никакъв начин не представя механизма, по който това ще се случи. Няма намерения за административна или финансова подкрепа на такова партньорство, а тъкмо обратното, основен е принципа за делегиране на отговорността и изисква „назначаване на общински експерти по етнически и интеграционни въпроси, ако е необходимо“, като по този начин НСИР не предлага промяна на настоящата ситуация.²⁰

НСИР потвърждава институционалната инфраструктура за интеграция на ромите на централно и общинско ниво, без да предвижда развитие на правилния капацитет: създаване на орган/институции с управленски отговорности (не само координационни) или формиране на административни звена, основно отговорни за приобщаването на ромите в ключови институции. Липсата на адекватна административна структура определя три възможности за изпълнението на НСИР: формално изпълнение или несъществуващо изпълнение; по-силна роля на НПО и други партньори при иницирането и изпълнението на дейности за интеграция на ромите; НСИР не предвижда промени в административната инфраструктура.

Националният съвет по етнически и интеграционни въпроси демонстрира усилия за включване на регионалните и местни власти, както и НПО при разработването на НСИР и на регионални и местни стратегии за интеграция на ромите. В периода май – декември 2012 НССЕИВ организира серия от срещи, посветени на регионалното планиране при изпълнението на НСИР. Областни управители и експерти от областните администрации, работещи по въпросите на етносите и интеграцията, членове на областни оперативни екипи, представители на общини и НПО (членове на НССЕИВ) дискутираха разработването на регионални стратегии и общински планове за действие. Последната среща се проведе на 19.12.2012 г., със съдействието на Институт Отворено общество – София, където участваха представители на областни и общински администрации. В хода на дискусиите възникна и въпроса от възможната нужда на местните партньори от методическа подкрепа, за да отговорят на проблемите, които срещат при планиране на регионално и местно ниво. Стратегиите и общинските планове за действие следва да бъдат разработени до края на януари 2013г., като тяхното приемане от съответния общински съвет следва да бъде проведено до края на февруари 2013г.²¹

В подкрепа на процеса на регионално и местно планиране, НССЕИВ е изготвил пакет от помагала, съдържащи текста на НСИР, текста на Плана за действие за изпълнение на Десетилетието на Ромското включване, и насоки; както и регионаните стратегии на няколко пилотни общини.²²

През м. август 2012 г. със заповед на Министър-председателя се създаде междуведомствена работна група за осигуряване на ресурси за интеграция на ромите с финансиране от структурните фондове на ЕС. Групата е с председателствана от Министъра по Управление на финансовите средства от ЕС. Членове на групата са управляващи органи и междинни звена на оперативните програми „Развитие на човешките ресурси“ и „Регионално развитие“, Програмата за развитие на селските райони, както и представители на НПО, работещи по въпросите на интеграцията на ромите. Представителите на НПО

17 Такива отдели на ниско административно ниво съществуваха в МОН и МТСП. Бяха премахнати съответно през март 2009 и Април 2011.

18 Това е случая с МОМН, Министерство на културата, МТСП, МРРБ, МЗ, Агенция по заетостта.

19 В случая става въпрос за МЗ.

20 НСИР, с. 23.

21 <http://www.nccedi.government.bg/page.php?category=66&id=1861>.

22 <http://www.nccedi.government.bg/page.php?category=73&id=1861>.

са избрани с процедура, предшестваща създаването на работната група.²³ (Процедурата е открита от Министерски съвет, от кабинета на Министъра за Управление на финансовите средства от ЕС. Всички неправителствени организации, регистрирани в България са имали право да кандидатстват. Изборът им е осъществен на база на техния опит и участие в процеса на разработване на публични политики и тяхното приложение). Задълженията на работната група включват планиране на ресурсно осигуряване и интегрирани интервенции за изпълнението на политиките за интеграция на ромите. Групата ще подкрепи координацията на интегрираните интервенции, които ще засегнат две или повече програми и ще разработи становище за необходимите финансови ресурси за процеса на интеграция през периода 2014-2020 г.

Създаването на работната група е по предложение на няколко ромски неправителствени организации, отправено към правителството през м. октомври 2011 г. – Център Амалипе, Сдружение Свят без граници, Сдружение Нов път, Фондация Рома-Лом. Заместник-министри от съответните министерства – Министерство на здравеопазването, Министерството на земеделието, Министерство на културата, както и представител на Националния съвет за сътрудничество по етническите и интеграционните въпроси, и представител на Националното сдружение на общините в България са членове на работната група. Понастоящем участниците в групата работят по дефиниране типа интервенции в подкрепа на стандартизирането на множество успешни практики на интеграция (чрез разработване на методология и финансов стандарт), както и тяхното устойчиво финансиране (като държавно-делегираны дейности – от държавния бюджет или от оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“).

Работната група дискутира също и приложение към НСИР „Програма за подкрепа на изпълнението на НСИР“. Това приложение ще осигури по-съществена структура на дейностите и финансовите ресурси за изпълнението на НСИР.

НССЕИВ е държавна структура, отговорна за изпълнението на Стратегията, както и нейното наблюдение и оценка, в предвид на това, че министерства и други компетентни власти са отговорни за „актуализиране на оперативните документи за интеграция на ромите, в своите области, за изпълнение на планираните мерки, за наблюдението, оценката и докладването пред НССЕИВ“.²⁴

Стратегията определя специфични функции, задачи и бюджет на отдели (на национално, регионално и местно ниво) отговорни за нейното изпълнение, както и назначаването на един служител във всяка регионална администрация, с основни задължения да работи за интеграционната политика. В допълнение, на местно ниво Стратегията предвижда серия от задължителни дейности:

- Разработване на годишен план за действие, базиран на НСИР с участието на представители на ромските общности, като се гарантира, че разполагат със съответните ресурси;
- Делегиране на дейности за интеграция на ромите на общинско ниво, подкрепени с общински средства;
- Създаване на необходими консултативни и координационни механизми за участие на гражданските структури.

Процедури за наблюдение и отчетност не са предвидени.

НСИР говори за активното включване на ромите в изпълнението, наблюдението и оценката на Стратегията, както и в други области на политиката като ключов фактор за успех.

За да се постигне това, Стратегията определя, че ромската общност трябва да бъде включена в административния процес, макар че не представя детайли за тази процедура. Във връзка с координацията на гражданските организации, Стратегията призовава за подобряване на тяхната роля в ключови структури (НССЕИВ, Комисия за интеграция на ромите), макар че не визира конкретни дейности.

23 Деян Колев (Център Амалипе), Ганчо Илиев (СНЦ Свят без граници), Румян Сечков (Фондация С.Е.Г.А.), Спаска Михайлова (СНЦ „Нов път“), Д-р Стефан Панайотов (Фондация „Здравето на ромите“), Проф. Ивайло Търнев (Фондация „Здравни проблеми на малцинствата“), Стела Костова (Ромска академия за култура и образование).

24 НСИР, част VII, с. 19-20.

Стратегията насърчава създаването на консултативни структури и механизми към министерствата, областните управители и местните администрации, но не пояснява как ще се финансират. От друга страна Стратегията не включва и не посочва финансови средства за дейностите за наблюдение и оценка.

Планът за действие има индикатори, които целят наблюдение и оценка на дейностите. Макар, че това са изходни индикатори, които мерят изходните продукти от дейностите, а не резултатите (резултати и въздействие). Например „брой проведени обучителни събития“ измерва самото обучително събитие, без да оценява промяната, настъпила в обучаемите или получените умения, вследствие от обучението.

Заложените индикатори са само количествени, като липсват качествени индикатори. В допълнение всеки индикатор е свързан само с конкретна дейност, няма система от индикатори, свидетелство за синергия и кохерентност на планираните мерки и изпълнение на дейности на ниво приоритет или като цяло развитие при изпълнение на целия План. Предвидените индикатори могат да предоставят информация само за ограничените нужди на така наречения „административен мониторинг“. От съществено значение е въвеждането на система от индикатори, която да се включи в силна логическа рамка от индикатори чрез добавяне на качествени индикатори както и индикатори за резултат и въздействие, които да измерват прогреса на ниво приоритет и цялостното изпълнение на плана за действие.

2. АНТИ-ДИСКРИМИНАЦИЯ

Закона за гражданска регистрация създаде проблем с гражданската регистрация на ромското население в страната, при прилагането на неговите разпоредби за изпълнение на задължителното условие за регистрация на постоянен и настоящ адрес (във връзка с измененията от м. май 2011 г. свързани с опитите на парламентарната група на управляващата партия ГЕРБ да разреши проблема с така наречения „изборен туризъм“): с други думи да ограничи възможностите за гласуване в повече от една избирателна секция, или гласуване в определена секция, с цел манипулация на изборните резултати. В опита си да ограничи тези и подобни манипулации, Министерски съвет, като вносител на проекто-законовите промени на Закона за гражданска регистрация (21.03.2011 г.) предложи определени ограничения и допълнителни изисквания, свързани главно със съществуването и доказването на собственост върху имот и/или договор за наем на името на лицата, поискали постоянен и настоящ адрес, както и нотариални декларации за съгласие на собствениците на имоти, въпреки че регистрацията се извършва от наемателя или от живущия в жилищния имот. Този опит да се разреши изборния проблем чрез промяна на Закона за гражданска регистрация, вместо промяна на изборни разпоредби, доведе до създаването на изисквания, които дефакто ограничават правата на гражданите да избират своя адрес за регистрация; както и до невъзможността на определени групи от граждани да изпълнят своето задължение за регистрация с постоянен и настоящ адрес.

Най-съществен този проблем се оказа за ромското население, (което не е трудно да се предвиди), тъй като в общия случай ромите в България живеят в големи градски и около градски гета, където установяването на собственост, правния статус и потока на документация е традиционно усложнен – поради липсата на регулация и законност на собствеността, която обитават. Ромите, които живеят в гета, традиционно нямат документ за собственост за техните имоти и не могат да представят такива в отделите на Национална система за гражданска регистрация на физическите лица в Република България (ЕСГРАОН) в съответните общини, и като резултат им е отнето правото да избират своя постоянен или настоящ адрес. Проблемът ескалира непосредствено след приемането на измененията на Закона за гражданска регистрация от 20.05.2011 г., тъй като за издаването на документ за самоличност в съответните отдели на Министерство на вътрешните работи е необходимо представянето на удостоверение за постоянен адрес (тъй като документа за самоличност се издава с настоящият адрес на лицето). Без удостоверение за постоянен адрес е невъзможно подаването на заявление за документ за самоличност. Така граждани, чийто срок на документите изтича, докато техните адреси не са включени в Националния регистър, не могат да получат удостоверение за постоянен адрес, са в капана на абсурдна ситуация да останат без постоянен и настоящ адрес и съответно без документ за самоличност.

Във връзка с изискванията на Закона за българските документи за самоличност, българските граждани като цяло сменят своите документи за самоличност (лични карти и паспорти) през 2001 г. и 2002 г. с десет годишен срок на валидност. През 2011 г. и 2012 г. срока на валидност изтече и на хората им се наложи да започнат процес за получаване на нови документи за самоличност. Така възникна проблема с новите регулации. Разбира се, голяма част от ромите не са в състояние да отговорят на новите изисквания на Закона за гражданска регистрация и да представят документи за собственост или наем (на обитаваната имоти) пред отделите на ЕСГРАОН. В резултат на това те не могат да получат удостоверение за постоянен адрес, който следва да бъде представен пред звената на Министерство на вътрешните работи и съответно да кандидатстват за нови документи за самоличност. Така в период от няколко месеца много граждани, основно от ромски произход се оказаха с невалидни документи за самоличност: което ограничава редица основни права и се отразява на правото им на личен живот, като губят своите права да участват в обществения живот, както и да предприемат правни действия

от всякакъв вид, тъй като не могат да се легитимират. Първо, и по принцип такива граждани не съществуват в правния свят на страната. Това означава, че те са лишени от правото да изпълняват редица основни права – правото на образование и обучение, правото на трудова заетост, правото на брак, семеен живот и унаследяване, правото на собственост, правото на социално и здравно осигуряване. Проблемът се разшири и с процедурата за издаване на документи за самоличност на децата на тези граждани. И по този начин абсурдната ситуация доведе до един порочен кръг.

Трябва да се подчертае, че споменатите ограничения на гражданските права са нарушение на правото на личен и семеен живот. Те също нарушават българската Конституция, както и чл.8 на Европейската конвенция за правата и свободите – правото на личен и семеен живот. Според върховния български закон – Конституцията на Република България, когато други законови разпоредби не са в противоречие с него²⁵, всяко лице има правото свободно да избира своето място за живеене, да се придвижва свободно в рамките на страната и да напуска нейните граници. Тази разпоредба може да бъде ограничена само със закон, с цел защита на националната сигурност, здравето на хората и правата и свободите на други граждани²⁶. В този случай, ограниченията на свободния избор, въведени от Закона за гражданска регистрация не мога да бъдат подкрепени от нито една от хипотезите на чл.35, ал.1 от Конституцията на България. Нещо повече на практика тези ограничения засягат непропорционално ромското население в страната, както по-горе бе споменато. Тези разпоредби също противоречат на чл.6, ал.1 и 2, които постановяват, че всички хора в България са равни пред закона. Този конституционен текст определя също, че не са позволени ограничения на права и привилегии, на база етническа принадлежност, което тематично е доразвито и от Закона за защита от дискриминация.

Гореспоменатите затруднения и нарушения на права доведоха до необходимостта от нова правна инициатива, с цел разрешаване (с правни мерки и разпоредби) на създадения проблем. Така ситуацията допринесе за нов проектозакон за изменение на Закона за гражданска регистрация, предложен в Народното събрание от парламентарната група на „Коалиция за България“.

С промените в Закона за гражданска регистрация от 5.06.2012г., се въведе нова възможност за адресна регистрация – представяне на други документи, които да доказват собственост или ползване на имот, неограничени единствено до документи за собственост на имота или наем. Тези документи могат да бъдат договори за публични услуги – вода, електричество или отопление и т.н.. Закона за гражданска регистрация запазва изискването за писмено съгласие от собственика на жилищната сграда (чрез лична декларация за съгласие или чрез нотариална декларация). Закона осигурява изключения в случая на адресна регистрация на съпрузи или роднини по права линия на собственика на имота или друг ползвател на имота. В такъв случай, Закона предвижда, че представянето на документи за собственост не са задължителни, както и съгласие от собственик. Регистрацията се извършва с официална проверка в регистъра на населението за връзката между собственика/ползвателя на имота и лицето, кандидатствало за адресна регистрация; провеждат се и проверки от отдел „Местни такси“ за собствеността на имота.

За адресна регистрация на лице, което живее в ситуация на дефакто семейно съжителство, се изисква само писмено съгласие от собственика/ползвателя: представено лично или нотариално заверено. Измененията осигуряват възможност за адресна регистрация на гражданите с представянето на договор за социална услуга от местен тип и договор за настаняване в специални институции. За адресната регистрация на лица, настанени в държавни или общински имоти, не е необходимо съгласие от собственика на имота, но само ако има заповед за настаняване или договор за наем. В случай, че необходимите документи не могат да бъдат представени, Закона позволява създаването на комисия, със заповед на кмета на общината, включваща служители от общинската администрация и териториалните подразделения на Министерство на вътрешните работи, и Агенцията за социално подпомагане. Комисията има задължение да провери ситуацията и да представи препоръка за адресната регистрация в рамките на 7 дни. Измененията от 5.06.2012г. оставят в действие ограничението за броя на хората, които могат да бъдат регистрирани на един адрес със съгласието на собственика на

25 Чл.5, ал. 1 от Конституцията на РБ.

26 Чл. 35, ал. 1 от Конституцията на РБ.

имота. Броят не може да бъде по голям от три пъти броя на хората, които биха обитавали съответната сграда; значението на „обикновено обитаване“ обаче не е правно дефинирано в Закона за гражданска регистрация.

В момента почти 30% от ромите, интервюирани за целите на този доклад заявяват, че нямат документ за самоличност, като разликите в пола на респондентите са незначителни. Разпределението между мъже и жени от ромски произход без документи за самоличност е почти 50/50.

Като демократична държава чрез своята Конституция, Република България гарантира човешките и граждански права на всички граждани.²⁷ След 1 януари 2004г., България има Закон за защита от дискриминация (ЗЗД). ЗЗД следва да осигури равенство пред закона, равнопоставеност при третирането и възможностите за участие в обществения живот и ефективна защита срещу дискриминация. ЗЗД представя и дефиниция на понятието „дискриминация“, описвайки в детайли характеристиките, срещу които са забранени дискриминационни действия. Очертани са две форми на дискриминация – директна²⁸ и индиректна.²⁹ Член 3 (1) от Закона гласи, че „този закон ще защитава от дискриминация всички физически лица на територията на Република България“. Член 3 (2) добавя, че „Сдруженията на физически лица, както и юридически лица, имат права според този закон, когато са дискриминирани на основанията, представени в член 4, параграф 1 по отношение на техните членове или лица, наети от тях“.³⁰ Член 4 (1) определя забранените основания за дискриминация: „всяка директна или индиректна дискриминация на основание пол, раса, националност, етническа принадлежност, гражданство, произход, религия или вяра, образование, мнение, политическа принадлежност, личен или обществен статут, увреждане, възраст, сексуална ориентация, семейно положение, имотно положение, или други основания, постановени от закона, или от международни споразумения, по които Република България е страна, е забранена“.

Член 5 от ЗЗД, постановява, че „Извършването на тормоз на основанията, представени в член 4, параграф 1, сексуален тормоз, подбуждане към дискриминация, преследване и расова сегрегация, както и изграждането и поддържането на архитектурна среда, затрудняваща достъпа на хора с увреждания до публични места, се счита за дискриминация“.³¹

Спазването на Закона се следи от Комисията за защита от дискриминация³² (КЗД), създадена през 2005г., и понастоящем с 18 регионални представителства. Според Правилата за процедури на КЗД (чл. 6, пар. 1 до 12), Комисията установява нарушенията по ЗЗД или други правни разпоредби, които регламентират равнопоставеността при третирането, изпълнителя на нарушението и засегнатите лица; Комисията има пълномощията да постанови мерки за предотвратяване и преустановяване на нарушението; да приложи предвидените санкции и мерки за административна процедура; и т.н.³³ Членовете на КЗД са 9, включително с Председател и Заместник-председател.³⁴

От докладите, публикувани в интернет за годините от създаването на КЗД,³⁵ е видно, че през 2010г. КЗД е прегледала 838 жалби и сигнали, и са проведени 268 изслушвания. (За съжаление, няма информация за етническо разграничение на случаите). При проследяване на дейността на постоянния състав на юридическата комисия се наблюдава следното:

27 Конституция на Р България, чл. 4(2).

28 Пряка дискриминация е всяко по-неблагоприятно третиране на лице на основата на признаците по ал. 1, отколкото се третира, било е третирано или би било третирано друго лице при сравними сходни обстоятелства (ЗЗД, чл. 4 (2)).

29 Непряка дискриминация е поставяне на лице на основата на признаците по ал. 1 в по-неблагоприятно положение в сравнение с други лица чрез привидно неутрална разпоредба, критерий или практика, освен ако тази разпоредба, критерий или практика е обективно оправдан/а с оглед на законова цел и средствата за постигане на целта са подходящи и необходими. (ЗЗД, Чл. 4, (3)).

30 ЗЗД, Чл. 3(1).

31 ЗЗД, чл. 5.

32 <http://www.kzd-nondiscrimination.com/layout/>.

33 Повече информация относно правомощията на КЗД може да бъде открита на: http://kzd-nondiscrimination.com/images/stories/pdf/dokumenti/pravilnik_KZD.pdf.

34 Заместник-председателя и един от членовете на комисията са от ромски произход.

35 <http://www.kzd-nondiscrimination.com/>.

Табл. 1: Преписки по изслушвания по етническа принадлежност по години³⁶

Година	Общ брой на изслушванията	Преписки на случаи на база етническа принадлежност
2006	183	46
2007	215	57
2008	278	23
2009	299	18
2010	268	22

При сравнение на относителният дял на делата, свързани с етническа принадлежност се оказва, че през 2006 г. те са били 25% от общия брой дела, докато през 2010 г. те са едва 8%. Три извода могат да бъдат изведени от тези данни: първо, дискриминацията на основа етническа принадлежност бележи спад; второ, ЗЗД е като цяло непознат сред обществото и хората не са информирани, че могат и в кои случаи и къде да потърсят помощ или да го използват за защита на техните права; трето е обяснението, че общия брой на казуси, представени пред КЗД се е повишил, като жалбите основани на етническа принадлежност са намалели. Популяризиране на дейността на КЗД, както и на ЗЗД е от извънредна необходимост сред хората на разбираем език, но липсва информация за планирани подобни инициативи. КЗД бе проактивна в случая „Белов“, (свързан с измерване и отчитане на електрическа енергия), като случая бе отнесен пред Съда на ЕС за разяснения по приложението на Директивата за расова равнопоставеност. Резултатът от процедурата в Люксембург бе разочароващ, тъй като Съда на ЕС постанови, че не може да разгледа казуса, защото КЗД не е била квалифицирана като „суд или трибунал“, но това не показва заинтересованост от страна на КЗД да доразвие своята практика и юриспруденция.

Според публикация на Българския Хелзински Комитет,³⁷ въпреки редицата законодателни бариери, речта на омраза към различни общности – главно етнически и религиозни малцинства – намира благоприятна среда в българското общество и медийно пространство.³⁸ Въпреки съществуването на многоизмерността в съответното законодателство, подбуждането към омраза се разпространява по тревожен начин. Съществува също и неразбиране или непознаване с частта на българските правоохранителни власти на понятието „престъпление от омраза“.³⁹ Когато членовете на крайно дясната партия Атака нападнат мюсюлмани, събрали се за петъчна молитва в софийската джамия Баня Баши на 20 май 2011 г., действията на ултра-националистите бяха определени като „хулиганство“, а не като „престъпление от омраза“.⁴⁰ Българският наказателен кодекс има дефицит в разпознаването и санкционирането на престъпления от омраза, т.е. престъпления извършени с дискриминационни мотиви. Недостатък на това законодателство е, че то не признава пристратията и омразата като утежняващ фактор.⁴¹ Група поддръжници на крайно дясната партия ВМРО, заедно със скинхедс от гр. Бургас, нападнат на 17 април 2011 г. молитвено място на Свидетелите на Йехова в Бургас.⁴² Видеозаписите от инцидента разкриват побой, придружен от лозунги и скандирания на омразна реч.⁴³ Въпреки, че полицията и прокуратурата обявиха, че разследването е в ход, нито предходният президент на страната – г-н Първанов, нито Председателя на Парламента или предишния Министър-председател г-н Борисов официално изразиха своята позиция, във връзка със случващия инцидент.

В същото време, речта на омразата срещу етнически, религиозни или сексуални малцинства продължава да доминира в някои медии. Това са предимно телевизионния канал СКАТ и вестникът на АТАКА, публикация на екстремистката националистическа партия, носеща същото име. Речта на омраза

36 <http://www.kzd-nondiscrimination.com/>.

37 <http://www.bghelsinki.org/en/rights/hate-speechcrimes/>.

38 The image of Roma in central and regional printed media, наличен на: <http://www.bghelsinki.org/media/uploads/books/etnicheskite-maltsinstva-v-pechata-1.pdf>.

39 <http://www.bghelsinki.org/en/rights/hate-speechcrimes/>.

40 Пак там.

41 Пак там.

42 <http://www.trud.bg/Article.asp?ArticleId=861102>.

43 <http://www.youtube.com/watch?v=KlEXsYcpwgk>.

се проявява и на много други места, включително в медии, които са подписали Етичния кодекс на българските медии. Етичните комисии в печата и електронните медии, както и Съвета за електронни медии, не успяват да регулират тази практика, макар един от ключовите фактори на свободата на изразяване да е функциониращата медийна саморегулация.

През октомври 2012 г. снимка на ромски ученици, присмиващи се на български национални, исторически личности като Цар Симеон Велики, Цар Борис и Васил Левски, заляха социалните мрежи, предизвиквайки вълна от обществено неодобрение. Националната прокуратура се самосезира, МОМН започна разследване, последователи на партия Атака и поддръжници на ВМРО обикаляха училището, скандирайки нацистки призови, обиди и заплахи. Случаят стигна дотам, че полицията бе изпратена да охранява тримата ученици и техните родители. В резултат трите момчета от ромски произход бяха изключени от училище, глобени с различни наказания, но и тримата бяха отстранени от редовно обучение. Предполага се, че сега те учат като индивидуални ученици, без да ходят на училище, подготвяйки се сами у дома. Едно от трите момчета посещава селско училище, с много по-ниско качество от това, което е посещавал преди това. Случаят бе широко отразен от медиите, като стана показателно, че отношението към ромите в страната е негативно и тази тенденция се задълбочава.⁴⁴ В същото време подобни снимки на ученици от неромски произход се публикуват, но без никаква реакция.

Според националния доклад на България за 2011 г. за мерките за борба с дискриминацията, публикуван от Европейската мрежа на правни експерти в областта на недискриминацията⁴⁵ (стр. 5), дефиницията на расова сегрегация според ЗЗД е несъвместима с европейското право, тъй като изрично изисква състоянието на отделяне да е „насилствено“; и поради това внушава, че сегрегацията може би е избор, т.е. сегрегираните лица са изразили отказ от своето право да не бъдат дискриминирани, и включително да не бъдат сегрегирани на расова основа. И все пак, Европейският съд по правата на човека продължава да постановява в случаите на сегрегация на роми, че не е възможен отказ от право на недискриминация в този контекст, тъй като тогава би възникнал конфликт със съществен обществен интерес.⁴⁶

2012 г. отбелязва 20 годишнината от приемането на Европейската конвенция по правата на човека: на 7 септември 1992 г. тя става част от българското законодателство. Повечето от случаите в Европейския съд по правата на човека (ЕСПЧ) засягащи роми се разглеждат по чл. 3, чл. 8 и чл. 14 от Конвенцията – правото на личен и семеен живот. Един казус, които задължително трябва да бъде представен е случаят „Йорданова срещу България“.⁴⁷ През месец септември 2005 г. районният кмет издава заповед, с която нарежда 180 човека да напуснат квартал „Баталова воденица“ и своите домове в рамките на 7 дни. На 28 септември, комисия от роми, живеещи в квартала и община София подписват меморандум, с който кмета приема отговорността да осигури на хората други жилища преди разрушването на техните къщи. През 2006 г. има втори опит да се изгонят ромите от техните къщи и да се унищожат жилищните им сгради, но под натиска на членове на Европейския парламент това не се случва. Има и трети опит през юни 2008 г. когато се предава съобщение на хората в квартала, че трябва да напуснат, тъй като заповедта от 2005 г. не е отменена и трябва да бъде изпълнена. На 8 юли 2008г. на основание на искане за временни мерки (и на чл.39 от нейните разпоредби) ЕСПЧ заявява към правителството на България, че жалбоподателите не трябва да бъдат експулсирани преди 23 юли 2008 г.: докато правителството не предостави на ЕСПЧ цялата информация. След отмяната на заповедта за експулсиране на хората, Европейския съд по правата на човека отменя също тази временна мярка в чл. 39 от своите разпоредби. В решение от април 2012 г. ЕСПЧ отбелязва, че правителството на България не е представило доказателства, че е необходимо прочистване на земята, обитавана от роми в „Баталова воденица“ (поради важни нужди на обществото в този момент). От друга страна, не са предприети мерки за промяна на статута на тези хора, така че като социално уязвими хора да могат да кандидатстват за общинско настаняване. ЕСПЧ подчертава, че състоянието на уязвимост на жалбоподателите е следвало да бъде взето в предвид от официалните власти.⁴⁸

44 Повече информация по случая е налична в интернет: http://www.novinite.com/view_news.php?id=144377.

45 Report on measures to combat discrimination: Directives 2000/43/EC and 2000/78/EC, Country report for Bulgaria 2011.

46 D.H. v. Czech Republic, judgment of 13.11.2007; Sampanis v. Greece, judgment of 05.06.2008; Orsus v. Croatia, judgment of 16.03.2010 (GC).

47 Case of Yordanova et autres v. Bulgaria (Application no. 25446/06).

48 http://www.legalworld.bg/show.php?storyid=29261#_ftn12.

НСИР както и Плана за действие за изпълнение на НСИР представят мерки за преодоляване на дискриминацията. Но, НСИР не е единствения оперативен и стратегически документ, свързан с интеграцията на ромите. Този въпрос също е предмет и на следните документи:

Стратегия за осигуряване на равни възможности за хора с увреждания 2008-2015,⁴⁹ Съвместен меморандум за социално включване на Република България,⁵⁰ Национален доклад за стратегиите за социална защита и социално включване на Република България (2006-2008),⁵¹ оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“ (2007-2013),⁵² Национална програма за училищно образование и предучилищна подготовка (2006-2015),⁵³ Национален план за интеграция на деца със специални образователни потребности и/или хронични заболявания в системата на народната просвета,⁵⁴ Национална стратегия за миграция и интеграция (2008-2015),⁵⁵ Стратегия за демографско развитие (2006-2020),⁵⁶ Стратегия за детето (2008-2018),⁵⁷ Стратегия за образователна интеграция на децата и учениците от етническите малцинства,⁵⁸ Стратегия за младежта (2010-2020),⁵⁹ Национален план за изпълнение на Десятилетие на ромското включване (2005-2015),⁶⁰ Национална програма за подобряване на жилищните условия на ромите (2005-2015),⁶¹ Национална програма за реформи (2011-2015),⁶² и др.

В българската НСИР 2012-2020 визията и стратегическата цел на документа подчертават принципите на равнопоставеност и недискриминация като приоритет. Частта за визията изрично посочва, че „интеграцията на ромите и българските граждани в уязвимо състояние, които принадлежат на други етнически групи е активен двупосочен процес на социално включване, целящ преодоляване на съществуващите негативни социално-икономически характеристики и просперитет в обществото.“⁶³

Планът за действие на НСИР на България съдържа 122 дейности, по приоритетите, като 7 от тях са по приоритет „Върховство на закона и недискриминация“.

Освен, че дейностите са ограничени, те са и много специфични – основно дефинирани като обучения на определени групи от хора и професионалисти: за полицейски служители (като цяло) и за 70 служители на служба „Охранителна полиция“ – в „Права на етническите малцинства“; обучения на млади роми, които работят в публичната администрация и социални работници. Единствената област, която предвижда широки дейности, насочени към повече хора е насърчаването на толерантни етнически отношения с развитието и изпълнението на проект „Искам да бъда“: да се провокира чувство на симпатия спрямо млади хора и включването на известни спортисти в медийна кампания. Дейностите за обучения за малки групи могат да помогнат в известна степен, но те не са насочени към същината проблема за борба с дискриминационното отношение и преодоляване на дискриминационните практики. Тук е мястото за масивна информационна кампания: на разбираем език, насочена към роми и българи, за това какво е дискриминация и как се реагира в случай на дискриминация. Постоянно наблюдение на речта на омраза в ключови медии също трябва да бъде включена, както и периодични изследвания на дискриминация и идентифициране на фактори, влияещи върху нейната редукция. До известна степен този проблем е адресиран в дейностите, които са задължение

49 Стратегия за осигуряване на равни възможности за хора с увреждания 2008-2015.

50 Съвместен меморандум за социално включване на Република България.

51 Национален доклад за стратегиите за социална защита и социално включване на Република България (2006-2008).

52 Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“.

53 Национална програма за училищно образование и предучилищна подготовка.

54 Национален план за интеграция на деца със специални образователни потребности и/или хронични заболявания в системата на народната просвета.

55 Национална стратегия за миграция и интеграция (2008-2015), Стратегия за демографско развитие (2006-2020).

56 Стратегия за демографско развитие на България.

57 Стратегия за детето (2008-2018).

58 Стратегия за образователна интеграция на децата и учениците от етническите малцинства.

59 Стратегия за младежта 2010-2020.

60 План за действие за изпълнение на Декадата на ромското включване (2005-2015).

61 Национална програма за подобряване на жилищните условия на ромите (2005-2015).

62 Национална програма за реформи (2011-2015).

63 НСИР, с. 24.

на КЗД, в рамките на приоритет „Върховенство на закона и недискриминация“.⁶⁴ Те са по широко формулирани, но в същото време с по-широк фокус върху дискриминацията; с оглед проследяването на резултатите от тези дейности, те трябва да бъдат включени в Плана за действие. Невъзможно е да се намали целта на „Повишаване гаранциите на ефективна защита на правата на българските граждани в уязвимо социално положение, принадлежащи към различни етнически групи“ до „Подобряване на ефективността на работата на полицейските служители в мултиетническа среда в съответствие със стандартите за човешки права“, което е първата цел на Плана за действие. Не е възможно поради две причини – първо, създава се впечатление, че основния проблем и основната характеристика на ромите е престъпността; и второ, че до днес полицейските служители, които работят в мултиетническа среда постоянно нарушават стандартите за човешки права.

Недостатъците на Плана за действие, в известна степен⁶⁵ в тази част са компенсирани от подробния Комуникационен план,⁶⁶ включен в същия документ, като основната цел е да се „промени негативното отношение в българското общество към ромската общност чрез осигуряването на по-добра публичност и прозрачност на дейностите по изпълнение на интеграционните политики и примери в областта на интеграция на ромите“.⁶⁷ Целите и посланията са много добре формулирани. Много важно послание е, че ромите трябва да бъдат възприемани като обществен ресурс, като всички останали граждани, а не като проблем; както и посланието, че „държавата не подкрепя един български гражданин за сметка на друг български гражданин“, защото един от новите стереотипи за ромите е, че те са по-привилегирована група.⁶⁸

В Комуникационния план има една също така цел, която кореспондира с част 5 от НСИР (Върховенство на закона и недискриминация): „Преодоляване на съществуващи практики, т.нар. ранни бракове, домашно насилие, трафик на хора, и т.н.“ – специални мерки за действие трябва да бъдат разработени и за тази цел. Като цяло, частта „Върховенство на закона и анти-дискриминация“ трябва да бъде значително подобрена.

Равенството често пъти е синоним на равнопоставеност пред законодателството, което трябва да означава, че всички български граждани, включително уязвимите групи като ромите, имат правото да бъдат третирани равнопоставено с останалите (по закон). Българското законодателство в областта на здравеопазването, социалното подпомагане, труда и образованието санкционират фактическото социално неравенство и търсят начин да го поправят, трансформирайки го в законодателно равенство (равнопоставеност) чрез различни мерки, някои от тях споменати по горе. Равнопоставеността, обаче представя като ирелевантен факта, че в реалния живот дълбоките социални различия и хората не са еднакво третирани поради тяхното състояние. И именно от тази гледна точка фактическото състояние на уязвимите групи като ромите, законодателната рамка за социалното включване трябва да бъде ревизирана.

Най-бързо развиващите се сегменти в тази област са вероятно политиките, свързани с деца и по специално политиките за деинституционализация. С приемането на Национална стратегия за деинституционализация⁶⁹ през 2010г. и нейният план за действие, се очаква, че процеса на извеждане на деца от тези институции (някои експерти предполагат, че мнозинството от тези деца са от ромски произход) и тяхното настаняване в друг тип услуга ще стане по-бързо. Предвиждат се подобрения в областта на семейната подкрепа и намаляване на риска от изоставяне на деца и отрицателните последици за добруването на децата (от ограничен достъп до образование, здравеопазване и други обществени услуги). Един от най-важните закони, от гледна точка на социалното включване на ромите е Закона за образованието.⁷⁰

64 НСИР, с. 17.

65 http://www.nccedi.government.bg/upload/docs/1_12RH001_pr1_EN_2.doc.

66 Глава 6, НСИР.

67 План за изпълнение на НСИР, с. 52.

68 Кабакчиева, П., Ние и „другите“ – степени на толерантност и възможни конфликти, Политики, бр.5/12.

69 Национална стратегия за деинституционализация.

70 Закон за народната просвета, обнародван в ДВ 86/18.10.1991, изменен в ДВ 99/16.12.2011.

Според Закона, училищата и детските градини са задължени да приемат всички деца, без оглед на тяхната етническа принадлежност, социално състояние или физически увреждания, и т.н., тъй като това кореспондира с принципа на равенство и равнопоставеност на Конституцията на България. Една правна разпоредба би могла да предвиди подкрепа от страна на държавата за образованието на ромски деца, така че те да са поставени в еднаква позиция с техните връстници. Но, е факт, обаче, че законодателството не осигурява равни шансове за децата със специални нужди и ромските в случая, които не говорят много добре български език – със законови разпоредби, учебен план, т.н. Друг съществен проблем е неприятелската среда, отдалечеността на училището, липсата на транспорт, дискриминационното отношение в училище и др.⁷¹ Затова политиката на социално включване чрез образованието не осигурява равен шанс за децата в 1 клас. Стъпка напред са усилията на Министерство на образованието, младежта и науката (МОМН) с измененията на Закона, които включват задължителна подготовка за училище на деца на възраст от 5 години. Промяната идва от планирането на работната програма „Образование и обучение 2020“⁷² за изпълнение на Стратегията от Лисабон на ЕС. Промените на Закона са насочени към социализирането на децата, включително ромски деца, за които българският език не е майчин език. Измененията ще предоставят възможност за безплатен транспорт за деца и ученици от места без училище или детска градина до най-близкото място в рамките на общината с детска градина или училище.

В духа на връзката (коментирана по-горе) между равенство, равнопоставеност и социално равенство и равен достъп, специално постижение на Закона ще бъдат множеството конкретни текстове, гарантиращи равния достъп на децата със специални образователни потребности и тяхната интеграция в т.нар. „обществени училища“.⁷³

В същото време, обаче равният достъп и образователната интеграция на ромските деца остава проблематичен поради много причини. Усилията на правителството да подобри достъпа до ранно детско образование не достигнаха до най-уязвимите роми – онези, чийто доход е под линията на бедността, живеят в отдалечени зони, не говорят добре официалния език на страната, т.н., въпреки измененията в Закона за образованието. Разпоредбите на Закона предполагат, че образователното ниво на ромите в България е сравнимо с общното ниво на образование и не са необходими по-нататъшни усилия за включване на специални разпоредби, насърчаващи дейностите за образователна интеграция на деца от ромски произход, включването на межкултурно образование и предотвратяване на изкуственото разделение на ромските деца в сегрегирани класове. Социалните помощи и санкции за родителите на ромски деца, които ги изпращат или не на училище са повече резултат от социално инженерство, отколкото необходимо изискване за постигане на социално включване на ромите чрез образование.

Съществена слабост на НСИР е липсата на чувствителност към специфичните предизвикателства пред ромските жени. Стратегията пропуска джандър перспективата: не е отделена в специална глава,⁷⁴ нито е включена в други глави; и изобщо не се споменава множествената дискриминация. Например приоритетите Образование и Трудова заетост не представят никакви национални цели, свързани с ромските жени.

Въпреки, че повечето хора харесват квартала в който живеят, много от доставчиците на обществени услуги не са представени. Ситуацията с ромите на местно ниво, дори ако хората са активни и изразяват мнение е пренебрегвана. Както е видно от таблицата по долу, през последната година само в 15% от отговорите се наблюдава положително отношение от страна на местните власти. 80% от отговорите показват, че ромите не са консултирани за евентуални подобрения в квартала.

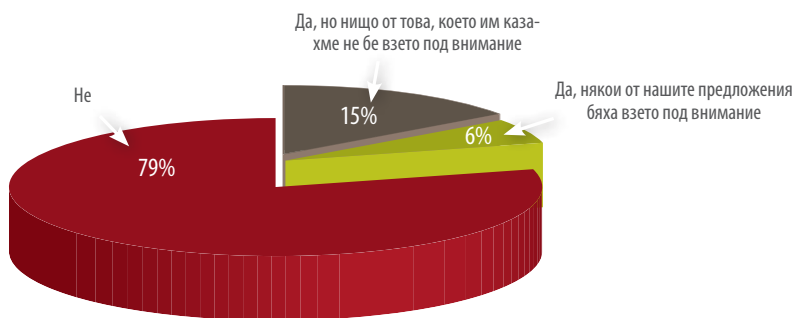
71 Advancing the education of Roma in Bulgaria, Roma education fund.

72 http://europa.eu/legislation_summaries/education_training_youth/general_framework/ef0016_en.htm.

73 Проект на нов Закон за общественото образование.

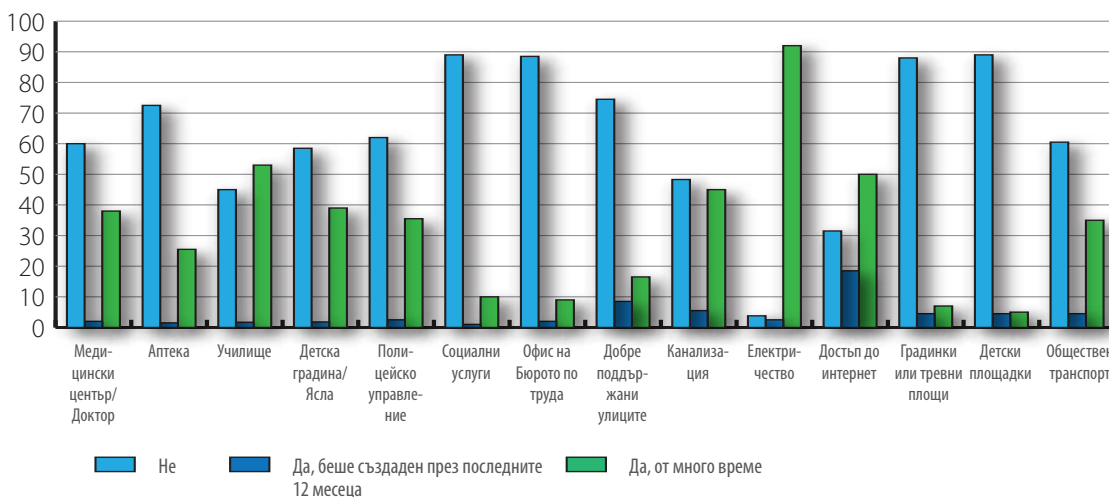
74 Такава глава съществуваше в Рамковата програма за равноправно интегриране на ромите в българското общество (1999).

Графика 1: Имало ли е през последните 12 месеца допитване от местните управници до жителите на квартала относно условията на живот?

Междувременно, хора от ромските квартали споделят, че нямат законен достъп до канализация (24.35%), пътната инфраструктура (улиците) има нужда от подобрене (44.5%), което е най-често срещаният отговор, респективно един от най-важните въпроси, свързани с инфраструктура, жилищните условия и жилищни имоти. В 8.3% от случаите няма законен достъп до вода, както и до електричество (3%). Един от основните проблеми за хората от ромските общности е липсата на услуга за събиране на отпадъци (6.7%). Няма медицински център или поне лекар в квартала, и това е важен проблем за 5% от ромите, докато липсата на аптека е заявено като проблем от 4.4% от респондентите. Населението в обособените ромски квартали иска също детски градини и училища, офиси на полицията и бюрата по труда, достъп до публичен транспорт, общностни центрове, места за религиозни събирания, достъп до комуникации (интернет и телефонни центрове), банкомати и офиси на банки. Удобно извинение на властите за своята невъзможност да предоставят тези услуги в общността е, че повечето от тях вече се изпълняват от частни компании/инвидиди и държавата/общината не може да мотивира доставчиците да предлагат своите услуги и в ромските квартали. Развието, отбелязано от респондентите в посока подобрене на ситуацията през миналата година е незначително.

Графика 2: Има ли във вашия квартал: (%)

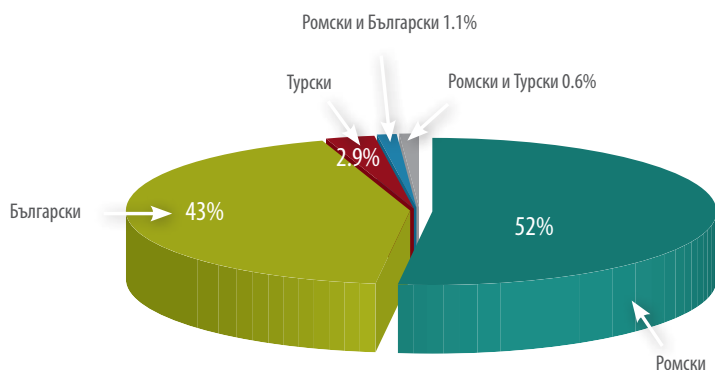

3. ОБРАЗОВАНИЕ

Резултатите от проучване проведено за целите на този доклад сред 1000 ромски домакинства, показват, че 63% от интервюираните на възраст 15 години и повече са записани в образователна система. Около 18.5% от членовете на домакинствата в училищна възраст⁷⁵ са записани в детска градина, 75.5% посещават масови училища; 3.5% посещават професионални училища, 1.3% са записани в средни училища. Незначителен дял от респондентите – около 0.8% - са записани в специализирани училища, елитни гимназии – по изкуства, математика, езиково обучение и др., което е показателно за качеството на средното образование, получавано от ромските ученици. Проучването показва и намаляваща тенденция по отношение на ромите, посещаващи специални училища – само 0.3% от ромите в училищна възраст са записани в училища за деца с умствени увреждания. Показателен е и факта, че феномена на записване на ромски ученици в специални училища все още съществува, но т.к. не са налични данни за други периоди, не е възможно да се направи сравнение. Фактът, че такива училища все още съществуват и записват ромски ученици без причина, е доказателство спешан нужда от намеса на управляващите.

От друга страна, продължаващата тенденция на записване на ромски ученици в училища, разположени в ромските квартали, се наблюдава в 34.5% от случаите. Причината за това се дължи на близката дистанция до тези училища и за това 53.4% от респондентите са предпочели да посещават училището в квартала. В значителен дял от случаите – 28% – посещаваното училище е единственото училище в населеното място, в което живеят. Фигура 1 илюстрира предпочитанията на участвалите в проучването по отношение на избора на училище. Етническият състав на учениците е предопределен от етническият състав на населението в съответния жилищен район. Повече от половината роми в училищна възраст посещават училище, в което по-голямата част от учениците са от ромски произход – 51.8%.

Графика 3: От какъв етнически произход основно са учениците от вашето училище?

За 11.4% от респондентите това е най-популярното училище, което означава, че тези хора следват местната тенденция за предпочитана образователна институция. В 1.3% от случаите, това е училището, напр. на някой от родителите.

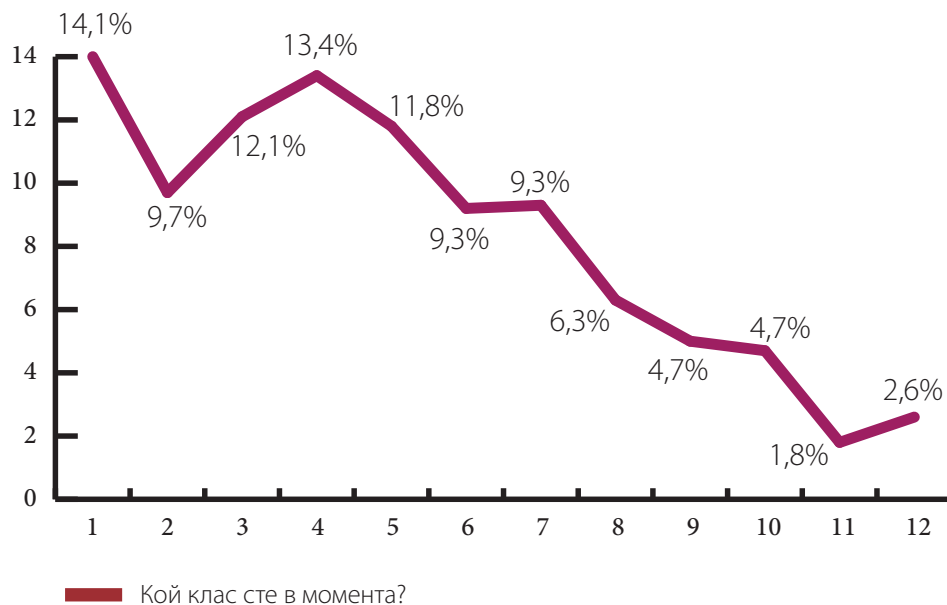
⁷⁵ Образованието в България е задължително за хора на възраст до 16 г.

По отношение на разпределението по пол, едно от последните изследвания на ЕС/ПРООН/Световна банка от 2011 г. показва, че 37% от респонденти от женски по на възраст 25-64 години са завършили основно образование при 28% от респонденти от мъжки пол. В групата на 20-24 годишните отношението е в почти същите нива – 34% за жените и 27% за мъжете от ромски произход. Въпреки че данните са показателни, причините за това разпределение могат да бъдат различни, напр: мъжете и момчетата от ромската общност напускат училище по-рано за да допринасят за доходите на домакинството.

Въпреки усилията и стратегическите намерения от страна на правителствени и неправителствени организации, тенденцията на записване на ромски деца в сегрегирани училища, в които повечето ученици са от ромски произход. Очевидно предприетите до сега инициативи за десегрегация на ромските ученици не са постигнали значителен резултат.

Само 4.3% от интервюираните са завършили към момента на проучването, докато 4.6% са заявили, че не мислят за продължаване на образованието. Нивото на обедняване сред ромските общности все още се разглежда като основна причина за ранното отпадане и за липса на желание за посещаване на училище. Освен това, дискриминацията, която продължава да съществува и негативното отношение към ромите, все още е сред основните причини ромските деца да не бъдат записвани в не-сегрегирани училища. Друго препятствие, което не позволява на ромските ученици да постигнат по-високо образователно ниво е неподходящата среда, която ги заобикаля – по отношение на родителска подкрепа, подкрепа от учителите, натоварената училищна програма и училищната среда като цяло.

Графика 4: В кой клас сте записан в момента? (в %)

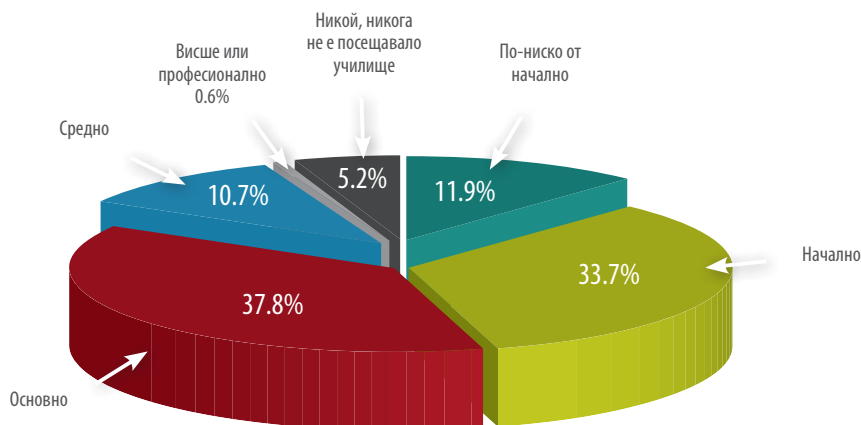

Горната графика показва много ясно моделът на отпадане на ромските ученици. Най-висок е делът на ромските ученици в 1 до 4 клас. След това отпадането постепенно се увеличава, с около 2% за всеки по-горен клас: в 4-ти клас в момента са 13.4% от всички ромски ученици, докато в 12 клас са записани в момента по-малко от 3% от ромските ученици в страната. От информацията, събрана за изработване на този доклад, се разбира, че повечето ученици отпадат в и след 4-ти клас.

Като цяло, устройството на българската образователна система е основано на наказания, а не на поощрения. За да получават социални помощи, родителите трябва задължително да записват децата си в училище. Възнагражденията, получавани от учители и педагогически персонал в училищата е еднакво, до днес няма диверсификация базирана на постиженията на учениците, което е основно предизвикателство по отношение на мотивацията.

По тази причина, не е изненадващо, че почти еднакъв дял от ромите са завършили начално (33.7%) и основно образование (37.8%).

Графика 5: Какво е най-високото ниво на образование, което сте завършили?

Официални данни за образователните постижения на учениците от ромски произход не се събира, което пречка за изработването на адекватни и релевантни интервенции за подобряване на образователните резултати на ромските деца.

Според данни на настоящия доклад⁷⁶ 50.4% от ромските деца са записани в детска градина или училище, посещавани предимно от ромски ученици, докато 42% от отговорилите споделят, че те или техните деца посещават училище или детска градина, в която децата/учениците са предимно от български произход. Основна причина за посещение на сегрегирано училище е неговата близост до квартала и съответно до дома (53.4%). Т.к. методът на финансиране на българските училища е по модела „средствата следват учениците“, училищата с повече ученици получават по-големи бюджети и функционират безпроблемно във финансово отношение. По принцип в сегрегираните училища има повече ученици, отколкото в средностатистическо не-сегрегирано училище.

Стратегията за образователна интеграция на деца и ученици от етническите малцинства е с възможно най-ниския нормативен статут (приета е с решение на министъра на образованието от 2004 г., обновена през 2010 г.) и ако изпълнението и ѝ не залегне в законодателните разпоредби, регулиращи образованието в страната, тази стратегия ще остане само формален документ. Проектозаконът за образованието (обявен през февруари 2009 г.) не съдържа никакви текстове в подкрепа на образователната интеграция на ромите или на други малцинствени групи; освен това, части от него биха възпрепятствали процеса на интеграция повече, отколкото да го насърчат.

През 2012 г. бяха обявени няколко конкурса за проектни предложения в подкрепа на образователната интеграция. В съответствие с дейностите на плана за изпълнение на българската НСИР Центърът за образователна интеграция на деца и ученици от етнически малцинства (ЦОИДУЕМ) отвори две схеми:

- КП 33.11-2012: „Обучение в дух на толерантност и недискриминация в детските градини и в училищата чрез съхраняване и развиване на културната идентичност на деца и ученици от етническите малцинства“.
- КП 33.10-2012: „Създаване на условия за равен достъп до качествено образование на ромските деца и ученици“.

76 Изследване в рамките на проекта „Beyond programming – measuring progress on the road to Roma inclusion in Bulgaria within the decade of Roma inclusion 2005-2015 and the national Roma integration strategy 2012“.

ЦОИДУЕМ обикновено публикува доклад с цялостна оценка от ефекта на изпълнените проекти към всеки конкурс. Тези две процедури са все още в развитие и докладите за оценката от тяхното изпълнение се очакват към края на 2013 г.

През 2012 MOMH отвори конкурсна процедура за подкрепа на проектни предложения в рамките на ОПРЧР за „Образователна интеграция на деца и ученици от етнически малцинства“. В рамките на процедурата имаше три крайни срока, а броят на одобрените проекти е 157.⁷⁷ Първоначално бюджетът на процедурата беше по-малко от 7 милиона лева, но поради големия интерес, виден от големия брой апликации, Наблюдаващия комитет на ОПРЧР реши да го увеличи с неизразходвани финансови ресурси от други мерки на ОПРЧР. По този начин бюджета беше завишен до повече от 16 милиона лева.⁷⁸ За съжаление, договори за изпълнение бяха сключени само с одобрените, които изпратих проектни предложения преди първия краен срок. За изпълнението на останалите проекти все още не са подписани договори, т.к. в MOMH няма налични финансови ресурси. Няма информация за броя на ромските деца, които са включени в изпълнението на тези проекти, нито за дейностите, в които са включени.

През 2012 г. MOMH, отново по ОПРЧР, започна изпълнението на проект „Включващо обучение“, с основна за цел „Да се осигури подкрепяща среда за равен достъп до образование и за отваряне на образователната система с оглед осъществяването на включващо обучение.“⁷⁹ Основните цели на проекта са:

- ранно откриване на деца, застрашени от обучителни трудности и успешното им включване в предучилищно и училищно образование, успешна социализация и интеграция;
- повишаване на ролята на общообразователните училища за изграждане на приобщаваща образователна среда и за осъществяване на качествено образование, съобразено с индивидуалните потребности на всеки ученик;
- повишаване на капацитета на специалните училища за деца със сензорни увреждания с оглед изграждането на функционален модел на работа за подкрепа на включващото обучение на деца и ученици със сензорни увреждания;
- осигуряване на подкрепяща среда от психолози, ресурсни учители, логопеди и/или други специалисти за деца и ученици, лишени от родителски грижи и ползващи услуги от резидентен тип, включени в процеса на деинституционализация. Изпълнението на проекта все още е в ход и няма достатъчно информация, за да бъде оценен неговия ефект.

През март 2012 започна приемането на нов Закон за предучилищно и училищно образование, който предвижда нови реформи, засягащи цялата образователна система, включвайки нови мерки за предоставяне на включващо обучение. Новия Закон за образованието беше разработено от MOMH в широк консултативен процес, в който участваха и ромски НПО. Процесът на изработване на проектозакона беше дълъг процес, но успешен, т.к. голяма част от предложенията на НПО бяха приети и инкорпорирани. Съществуваше нагласа Законът да бъде приет преди изтичането на мандата на Народното събрание. За съжаление, то беше разпуснато по-рано поради форс-мажорни обстоятелства.

Въпреки че отказът от училищните власти за записване в училище е противозаконен тази практика продължава да съществува. Основната причина да бъде отказано записване на ромските деца в не-сегрегирани училища, защото след това учениците от български етнически произход постепенно и прогресивно напускат училището (и е налице т.нар. феномен „white flight“ – („бял полет“)) и училището губи своя престиж. За да запазят добрите си ученици, повечето от т.нар. „елитни“ училища също отказват да запишат ученици от ромски произход. В съответствие с изискванията на НСИР, всяка област трябва да разработи и приеме областна стратегия и план за изпълнение за интеграция на ромите. Една от мерките, които трябва да бъдат включени в областните стратегии е за осигуряването на равен достъп до образование и не-дискриминационно отношение към ромските ученици.

77 <http://sf.mon.bg/index.php?w=archive>.

78 Пак там.

79 Интернет страница на проекта „Включващо образование“: <http://vkluchvashto.mon.bg/>.

Изследване, проведено от Комисията за защита срещу дискриминация показва, че в българската образователна система съществуват дискриминационни нагласи. Според изследването, една четвърт от българските учители вярват, че децата с различен етнически произход трябва да учат в отделни училища; 20% от отговорилите са убедени, че децата с различен етнически произход са с различни възможности.⁸⁰ Резултати от проучването показват, че българските училища са изключително пасивни по отношение на тези различия. Училището е „неадекватно на реалността и човешките отношения и не е в състояние да учи децата в разбиране и приемане на различията“. Дискриминационните нагласи, открити при деца на 4-5 годишна възраст са изключително високи, което трябва да послужи за сигнал и да се предприемат спешни и своевременни мерки.

Резултати от същото изследване показват, че мерките предприети през последните години за преодоляване на дискриминацията не са нито ефективни, нито достатъчни. Факт е, че деца на ранна възраст вече са обременени с негативни стереотипи и предразсъдъци. Още по-опасен е фактът, че учители имат различно отношение към своите ученици (основано на етническия произход) и вярват, че възможностите на децата се определят от етноса им. По тази причина е трудно да се очертае някакъв напредък в областта на борбата с дискриминация и техния равен достъп до обществената образователна система.

Проектът на Закон за предучилищно и училищно образование бе обект на дискусии през цялата 2012 г. Той предвижда радикални промени по отношение на специалното образование: за период от 5 години след приемането на Закона специалните училища, които предоставят образование на деца със специални нужди трябва да бъдат закрити, а на тяхно място да бъдат отворени центрове за личностно развитие. Децата, които могат и са в състояние да посещават обществени масови училища ще бъдат пренасочени от централите за личностно развитие.

Известно е, че броят на ромите, които завършват задължителното образование е малък. Една от причините за това е, че програмите и дейностите, които съществуват в горните образователни нива за борба с ранното отпадане са много малко. Както беше споменато по-горе в доклада, липсват официални данни за броя на ромските ученици, които отпадат от училище, но според различни публикации най-голямата група от ученици в риск от ранно отпадане се състои от ученици с малцинствен етнически произход; особено ако тези деца са от социално-изключени семейства и имат затруднения с владенето на официалния език. МОМН изпълни редица мерки за преодоляване на проблеми като записване и задържане в училище, а някои от тях се оказаха успешни (напр. през 2011 г. бяха инициирани няколко проекта – за предоставяне на безплатни учебници, допълнителни часове за ученици с ниски оценки, наставничество за ученици от 1ви до 7ми клас). Чрез изпълнението на тези мерки и инициативи МОМН успя да намали делът на отпадащите ученици до 12.8%, докато през 2001 показателят бе 20.5%.⁸¹ Институциите, които събират информация за отпадането на учениците са 2 – НСИ и МОМН. Това се осъществява чрез он-лайн платформата ADMIN⁸² и Дирекция Организация, контрол и инспектиране към МОМН. Данните, представяни от двете институции са различни, поради методологията, която се използва за събиране на информацията. Към тях са отправяни препоръки за синхронизиране на подхода на изследване, но към момента няма индикации за подобна съвместна дейност.

През 2012 г. беше приета и отворено национална програма „На училище без отсъствия“. Тя е насочена към намаляване на броя на свободните часове и отсъствия като условие за постигане на високо качество на образование, и за предприемане на реални и ефективни мерки за мотивиране на учениците да посещават редовно училище и да бъдат активни по време на учебните часове; както и да засилят интереса на родителите към училищния живот.

Националната програма „С грижа за всеки ученик“ беше удължена.⁸³ Програмата осигурява допълнително обучение за децата от подготвителните класове и учениците за повишаване на тяхното пред-

80 http://dariknews.bg/view_article.php?article_id=944172&audio_id=115600.

81 http://www.ekipnews.com/news/bulgaria/obrazovanie_i_kultura/namalqva_procentyt_na_otpadnalite_prezhdevremnenno_ot_sistemata_uchenici_/141860/.

82 <http://www.adminpro-bg.com/ws/index.html>.

83 http://www.minedu.government.bg/left_menu/projects/.

ставяне в училище. През 2012 беше продължено финансирането и на проектите, подкрепени по схема BG051PO001-4.2.05-0001 УСПЕХ, която дава възможност на училищата да разработят допълнителни извънкласни дейности за своите ученици. Основната цел на проекта е да засили мотивацията на децата да участват в учебния процес, да стоят в училището и да развият нови знания и компетенции.

През учебната 2012/2013 година MOMH стартира интернет регистър на движението на децата и учениците между образователните институции, но информацията е достъпна само за директорите на училища и детски градини, служители на релевантни институции и представители на местните власти. Системата позволява да се елиминира „двойно“ записване на учениците и предоставя подробна информация за настоящото местонахождение на детето, които спомага подобряването на нивата на записване.⁸⁴

Национална Стратегия за превенция и намаляване дела на отпадащите и преждевременно напусналите образователната система (2013-2020) е разработена, но все още не е приета. В нея ромските деца са идентифицирани като една от най-големите групи в риск от ранно отпадане. Документът предлага допълнителни мерки за разрешаване на проблема, като някои от тях насърчават професионалното образование сред групите в риск и повишаване на вниманието на родителите към важноста на образованието.

Разработен е проект на Закон за изменение и допълнение на Закона за професионално образование и обучение, който има за цел да промени и надгради системата за професионално обучение, за да привлече повече ученици. В момента, професионалното обучение не е популярно и не е предпочитан вариант за кариерно развитие. През 2012 беше дадено начало на нова система за кариерно ориентиране, подкрепена от ОПРЧР, която ще достигне 466,000 ученика от професионални училища и повече от 260,000 други, които сега влизат в образователната система.⁸⁵

Дейности за включване и активно участие на родителите в училищния живот обикновено се инициират от училищния персонал, предимно от учителите. На национално ниво няма специфични кампании или финансиране за повишаване на вниманието на родителите към значението на образованието. Всяко училище има собствен подход за работа с родители и привличане на деца. Учителите, които участват в такива дейности обикновено не получават допълнително стимулиране и бързо губят мотивация.

С поправка в Закона за образованието от 2010 г.,⁸⁶ от началото на учебната 2012/2013 година всички деца, навършили 5 години трябва да бъдат записани в предучилищна група. За родители, които не осигуряват присъствието на децата си в предучилищна група се предвиждат редица санкции, най-вече финансови. Поправката на закона е в сила от 7 месеца, но все още не е известен случай, в който родителите платили глоба. Една от целите на задължителния характер на предучилищното образование бе да се повиши нивото на записване, най-вече на ромските деца, в образователната система, но негативните стимули, въведени като мерки за родителите, не са ефикасни. Повечето ромски семейства, които са били глобени живеят в условия на бедност и не са в състояние да платят наложените санкции. На практика, тази разпоредба не мотивира родителите да записват децата си в предучилищно образование.

Друга цел на предучилищното образование бе идеята да бъде даден равен шанс на всички деца за успех в училище. Очаква се тази мярка да повиши нивото на записване в начално училище, но все още е рано да се оцени нейния ефект. Все пак, биха могли да се въведат и някои подобрения към изпълнението на тази мярка. Първо, предучилищното образование трябва да бъде с високо качество и не бива да бъдат допускани различия между педагогическия подход и обучението на децата. Трябва да бъде разработена нова система от санкции, както и позитивни стимули за родителите, за да осигуряват присъствието на децата си в училище.

84 <http://www.adminpro-bg.com/ws/index.html>.

85 http://www.minedu.government.bg/left_menu/projects/OP-HR/.

86 <http://www.erisee.org/downloads/2013/2/b/Education%20Law%202012%20BL.pdf>.

Мерки за задържане на записаните деца се осъществяват от няколко години. Много ефективна е мярката за целодневен процес на обучение,⁸⁷ което се предоставя на всички деца от първи до трети клас. За преодоляване на социално-икономическите фактори, асоциирани с ранното напускане на училище, програмата предоставя топъл обяд и междинни храненияя. В момента МОМН изпълнява проект „Подобряване на качеството на образование в средишните училища чрез целодневен учебен процес“ подкрепен финансово от ОПРЧР.⁸⁸

Участници във фокус-груповите дискусии проведени в рамките на изследване за целите на настоящия доклад препоръчват въвеждане на извънкласни и извънучилищни дейности, допълнителни часове по български език за ромските ученици; задължително въвеждане на училищни униформи – за да се избегнат различия в благосъстоянието на децата; безплатен транспорт за всички деца и ученици, посещаващи училище извън техните населени места (към момента, това не е така), безплатен топъл обяд за всички ученици в целодневния училищен процес, участие на ромски родители в училищни съвети, предоставяне на безплатни учебници за ученици в средното образование, и др.

През академичната 2012-2013 година стипендиантската програма на Ромски образователен фонд – Будапеща „Roma Memorial University Scholarship Program“ е предоставила стипендии на 204 университетски студенти от ромски произход от България,⁸⁹ докато броят на кандидатите е бил почти 2 пъти повече. Институт Отворено Общество – София координира изпълнението на Стипендиантска програма за студенти от ромски произход в медицински специалности „Roma Health Scholarship Program“, подкрепена финансово от Ромски образователен фонд и Open Society Foundations – Будапеща, която предоставя подкрепа на около 80 студенти от ромски произход. Поради високия интерес към стипендиантските програми, Институт Отворено Общество – София получи финансиране за изпълнение на стипендиантска програма „Лекари на бъдещето“, която през академичната 2012-2013 предоставя стипендии на около 30 ромски студенти в медицински специалности, които не са подкрепени от Roma Health Scholarship Program. Отново поради високия интерес към стипендиите за студенти в медицински специалности, Министерство на здравеопазването планира да основе стипендиантска програма към финансовия механизъм на Европейското икономическо пространство за България (EEA Mechanism for Bulgaria).

87 <http://allday.mon.bg>.

88 Пак там.

89 www.romaeducationfund.org.

4. ТРУДОВА ЗАЕТОСТ

Проучването, проведено за целите на този доклад показва, че през последните 4 седмици (ноември 2011) само 31.2% от интервюираните ромите са работили, включително неплатена работа в семеен бизнес или семейна ферма или дори няколко часа случайна работа. Приблизително 33.6% от интервюираните ромите са търсили активно работа, докато 66.4% от тях не търсили трудова заетост. Една от основните причини за това е, че ромите не вярват, че имат възможност да получат работа – 19.4%. тези, които активно са търсили работа, но не смятат, че могат да намерят трудова заетост поради своята етническа принадлежност са 24.6%, докато други 22% признават, че не са достатъчно образовани, за да получат работа. Само 24.5% от безработните ромите са регистрирани в Бюро по труда. А 26.8% от респондентите заявяват, че получават помощи за безработица. Повече от 44.1% от ромите никога не са имали платена работа. Само 14.9% от ромите са участвали в програми за заетост, организирани от бюрата по труда (през последните 12 месеца).⁹⁰ Наетите ромите от частна компания или предприятие са 40%; 17.4% от заетите, работят в държавни институции, армията или публичния сектор; 10% са включени в програми за публично строителство, работодателят за 16.7% от ромите е частно лице. 58.8% от ромите плащат социални осигуровки.

Резултатите от социологически изследвания проведени през 2010 и 2011 от изследователския екип на Институт Отворено общество – София, показват, че трудовата заетост сред ромите в България се характеризира с интензивна цикличност. Коефициентта на заетост е по-нисък през зивата и по-висок през лятото, средното ниво на заетост за анализирания период е 31%. Трябва да се отбележи, че заетостта при ромите бележи значително намаление в сравнение с периода от 2007 и 2008г., когато дела на заетите ромите е бил 43-50%.

В действителност заетостта сред ромите в сравнение с останалата част от населението за 2010-11г. регистрира нива от първите години на преход.⁹¹

Наблюдението на пазара на труда в България, показва, че нивото на икономическа активност на население над 15 години в периода 2003-2008г. поддържа постоянен растеж, докато през първата година на финансовата и икономическа криза през 2009г. бележи спад, достигайки до нива от 52% през 2009г. Той продължава и през първата четвърт на 2011г., докато нивото на заетост в икономиката достигна минимална стойност за тримесечието от 5 години – 50.8%, повишавайки се до 51% във втората четвърт.

Във връзка с изпълнението на НСИР, бе открита процедура за набиране на проектни предложения „Ново работно място“. Целта на схемата бе да осигури обучение на млади хора на възраст до 29 години, регистрирани като безработни в бюрата по труда; както и да осигури трудова заетост на успешните стажанти чрез откриването на нови работни места в частни компании.

Правителството предприема спорадични мерки и дейности за временна, субсидирана заетост. Тези мерки обхващат само част от дълготрайно безработните хора, но не допринасят значително за разрешава на проблема с безработицата сред ромите в страната.

90 Преди Декември 2011.

91 Ramporov A., 2008: "Characteristics of the Roma employment" – Chapter V – *Demographic processes labor force in Bulgaria* (prepared by Najdenova P., G. Mihova), Sofia: Bulgarian Academy of Sciences, Center for Population Studies, Ministry of Labor and Social Policy of Bulgaria.

Таблица 2: Заетост на ромите от мъжки пол по местоживеене, възрастова група и икономически сектор⁹²

	Заетост на ромите от мъжки пол по местоживеене, възрастова група и икономически сектор					
	Градско			Селско		
	До 30 години	31-49 години	50 и повече години	До 30 години	31-49 години	50 и повече години
Земеделие	21.7%	15.9%	18.5%	30.8%	17.4%	40%
Комунални услуги	13.3%	15.9%	14.8%	0%	13.0%	0%
Строителство	15%	18.2%	14.8%	23.1%	26.1%	20%
Търговия	5%	15.9%	14.8%	0%	8.7%	10%
Производство	15.7%	4.5%	7.4%	15.4%	4.3%	0%

При анализ на разпределението на зетите лица по икономически дейности, се забелязват определени специфики, определени от принадлежността им към една от тези категории/групи. Мъжете под 30 годишна възраст, например почти не присъстват в търговията на дребно (таблица 1). Докато сред младите жени от ромски произход – търговията на дребно е основен избор, както в градските, така и в селските райони. Жените над 30 години, обаче в селските райони и жените над 50 години в градските райони отпадат от този сектор (Таблица 2).

Таблица 3: Дял на зетите роми от женски пол по местоживеене, възрастова група и икономически сектор⁹³

	Дял на зетите роми от женски пол по местоживеене, възрастова група и икономически сектор					
	Градско			Селско		
	До 30 години	31-49 години	50 и повече години	До 30 години	31-49 години	50 и повече години
Земеделие	18.6%	13.3%	12.5%	18.2%	37.5%	28.6%
Комунални услуги	18.6%	16.7%	25%	18.2%	18.8%	42.9%
Строителство	4.7%	3.3%	0%	0%	6.3%	0%
Търговия	11.6%	5%	0%	36.4%	0%	0%
Производство	11.6%	3.3%	4.2%	9.1%	6.3%	0%
Здравеопазване	7%	16.7%	12.5%	0%	0%	0%
Образование	0%	3.3%	8.3%	0%	0%	0%
Публична администрация	0%	0%	4.2%	0%	12.5%	0%

Секторът на комунални услуги са типичната сфера на зетост сред градското население и за жените, живеещи в селата. В действителност поради ниското образователно ниво, трудовата зетост, идентифицирана от жените от ромски произход се свързва с услуги за почистване („чистачка“, „санитарка“). Това обяснява сравнително високият дял на по възрастни жени от ромски произход, зети в секторите на здравеопазване, образование и публична администрация (Таблица 2).

Трудовата зетост е определена както секторно, така и регионално, тъй като разликите в дела на зетите роми по региони е в значителна зависимост от националното ниво на зетост в съответния регион. Факторът етническа принадлежност има приблизително подобен ефект в цялата страна.

92 Източник: "Beyond myths and prejudices: Roma in Bulgaria", EU Inclusive project, available at: <http://www.eu-inclusive.eu/bg/%D0%B8%D0%B7%D1%81%D0%BB%D0%B5%D0%B4%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%B5>.

93 Източник: "Beyond myths and prejudices: Roma in Bulgaria", EU Inclusive project, available at: <http://www.eu-inclusive.eu/bg/%D0%B8%D0%B7%D1%81%D0%BB%D0%B5%D0%B4%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%B5>.

Борсите за трудова заетост за срещи между работодатели и търсещи работа сред ромите са организирани от неправителствения сектор. Според информацията от различни НПО тези срещи са отчасти успешни, допринасящи за трудовата заетост на ограничен брой роми.

Във връзка с повишението на минималната заплата, плащането на трудовите медиатори от ромски произход също ще се повиши през 2013г. до 340 лева (приблизително 170 евро), което се равнява на минималната работна заплата. Това едва ли ще улесни тяхната работа с общността, тъй като голяма част от незаетите лица не вярват, че регистрацията в бюрата по труда ще им е от полза. Регистрацията изисква редовно посещение в Бюрото по труда и не предлага подпомагане (освен обучителни курсове за мотивация и допълнителна квалификация), без да ги свързва с потенциални работодатели и не могат да предложат трудова заетост, която да осигури достатъчни приходи за покриване на минималните жизнено потребности.

В условията на пазарна икономика и липсата на държавни компании, правителството все още е в състояние да създава трудова заетост. Правителствата могат да наемат (с предимство) в общински предприятия и фирми с държавно участие, онези лица, които са регистрирани в Бюрата по труда. В случаят с общинските предприятия, които са обявени за концесия, това може да бъде изискване на договора за концесия.

Държавната политика за замразяване на заплатите през последните 3 години, допринесоха за увеличаване в групата на заетите бедни лица. Тежестта на замразените доходи е най-голяма за нискоквалифицираните и ниско образовани лица, защото ако изобщо работят, те получават минимална заплата или заплата близка до минималната. Делът на *заетите бедни*, според данни на Националния статистически институт за 2010 достига 8.2% от заетите лица. Риска за лицата, работещи на непълнен работен ден от изпадане под линията на бедност е пет пъти по-висок, в сравнение с риска за лицата, наети на пълен работен ден. Въз основа на тези данни опасенията на ЕС за наемане на нискоквалифицирани работници като твърде скъпи, не са легитимни. Изпълнението на препоръките на ЕС за повишаване броя на лицата, работещи на непълнен работен ден влошава ситуацията за ромските общности, особено ако се преминава от пълен на непълнен работен ден.

Таблица 4 (по-долу) показва много важна и интересна връзка между нивото на образование и трудовия статус. Данните доказват, че по-високото образователно ниво от средно образование, оказва в по-голяма степен директно влияние върху възможностите за трудова заетост: почти 70% от ромите с висше образование или полувисше образование са заети по време на изследването, но дела на ромите с такова образование е нисък – само 0.6%. образованието, завършено от повечето роми е основно – 37.8% от интервюираните роми са завършили 8 клас (основно образование), като 35% от тях са заети. Половината от лицата със средно образование имат работа по време на изследването. Малко повече от 30% са завършили начанно образование и почти 25% от тях имат работа. Само 22% от онези, които не са завършили начално образование са имали работа, онези, които са най-засегнати от безработицата са роми, които нямат никакво образование: само 5% от тях са били заети по време на изследването.

Таблица 4: Дял на заетите роми по ниво на образование, които са били заети през последните 4 седмици⁹⁴

Дял на заетите роми по ниво на образование, които са били заети през последните 4 седмици		
Ниво на образование	Дял на завършилите роми	Дял на заетите роми през последните 4 седмици
Университет или професионално образование	0.6%	68.8%
Средно образование	10.7%	49.8%
Основно образование	37.8%	35%
Начално образование	33.7%	25.5%
По-ниско от начално образование	11.9%	22.3%
Никакво	5.2%	14%

94 Survey within the project "Beyond programming – measuring progress on the road to Roma inclusion in Bulgaria within the decade of Roma inclusion 2005-2015 and the national Roma integration strategy 2012".

Най-високият процент на заети лица в ромската общност при младите е във възрастовата граница между 18 и 30 години. Във връзка с ключовия индикатор за Европа 2020 за заетост във възрастовата група 20-64 г., във второто тримесечие на 2011 г. в България е регистрирана ниво на заетост от 63.4%. За да се достигне националната цел на България, свързан с този индикатор до 2020г. – 76%⁹⁵ е необходим скок на равнището на заетост с почти 13 процентни пункта, като е очевидно, че това е една от най-важните възможности за значителен растеж на заетостта сред ромите.

95 The general objective of the EU-27 countries is 75%.

5. ЗДРАВЕОПАЗВАНЕ

Според изследването, проведено за целите на този доклад, се наблюдава увеличаващо се ограничение на достъпа до здравеопазване на ромите. Броят на лицата без здравни осигуровки се увеличава. В рамките на настоящото проучване 32.5% от интервюираните роми, заявяват че нямат здравна осигуровка, докато преди 12 месеца дела на ромите без здравно осигуряване е бил малко по-малък – 31.1%. респондентите без личен лекар са 16.7%, като причините за това са липса на здравни осигуровки (83.3%), или липсата на лекар в селото (6.2%), или незнанието на процедурата за избор на личен лекар (4%), или пък защото смятат, че нямат нужда от личен лекар (5%).

Около 13% от респондентите споделят, че през последните 12 месеца са имали нужда от специализирана медицинска помощ, но не са я получили поради различни причини. Като например: липса на средства за заплащане на необходимата услуга (6.3%), отсъствие на лекар от селото (1.7%), липса на здравни осигуровки (4.7%), нежелание на лекаря да лекува роми (0.5%). От интервюираните лица, които са имали нужда от спешна медицинска помощ – 86.9%, 7% са поучили отказ, защото тяхният случай не е бил спешен. Ромите, които са имали нужда от спешна помощ, но не са я получили, защото линейките не могат да влязат в ромските квартали са 3.7%. В 1.8% от случаите на спешна помощ, такава не е получена, тъй като спешните звена не приемат роми.

Интервюираните роми, които са имали нужда от болнично лечение и са го получили са 82.6%, докато 6.8% не са могли да си позволят заплащането на болничните разходи, а 3.9% не са получили помощ в болницата поради липса на здравни осигуровки. Според експертна оценка, получена по време на проучването за доклада, ниските нива на обхват на здравни осигуровки и здравна информираност в повечето случаи се дължи на високите нива на неграмотност, безработица и бедност.

Една трета от ромите в България са без документ за самоличност, което е основание за оценка на ромите без здравни осигуровки, тъй като липсата на документ за самоличност, автоматично ги изключва от всички публични услуги – тези лица не съществуват за държавата.

Количественото изследване, както и интервютата и фокус групите, проведени за целите на този доклад, показват, че общото здравословно състояние на общностите с преобладаващо ромско население остава лошо, в сравнение с другите групи от населението на България. Изследване за имунизационния статус сред ромите, проведено от Институт Отворено общество – София през 2012г.⁹⁶ подчертава, че по често се срещат заболявания като социално значимите⁹⁷ и хронични заболявания сред жителите на обособените зони, отколкото в други общности. Други негативни характеристики на кварталите и населените места с преобладаващо ромско население са високите нива на детска смъртност и увреждания. Основните причини за слабият здравен статус са бедността, лошите условия на живот и жилищни условия, както и ограничен достъп до медицински услуги, както твърди изследване на Институт Отворено общество – София за здравния статус на ромите, проведено през 2007г.⁹⁸

96 Tailoring the immunization programme: Research on vaccination and immunization seeking behavior among vulnerable groups in Bulgaria, Open Society Institute – Sofia, 2013.

97 Социално-значими заболявания са тези, които определят профила и структурата на заболяемостта и смъртността в конкретно населено място, регион или страна. Такива заболявания трябва да отговарят на определени критерии. В развитите стран, това са заболявания на вътрешните органи и кръвообращението, рак, травми и натравяния, заболявания на дихателните пътища, туберкулоза, заболявания на нервната система, диабет, заболявания, предавани по полов път. (<http://etilena.info/med/so/u0021.html>).

98 Roma Health Status, OSI Sofia, 2007.

Във връзка с високите равнища на детска смъртност, същото изследване показва, че в 4.1% от интервюираните домакинства, има случай на починало дете до 7 годишна възраст, като във всяко 7 домакинство има повече от един случай на детска смъртност.

Бедността поставя граници на достъпа до медицински услуги за повече от половината от жителите на квартали с преобладаващо ромско население. Повече от половината от гражданите, живеещи в обособени зони в населени места с преобладаващо ромско население живеят с приходи, които са по-ниски от медианния доход за групата (160 лева или 110 щатски долара), и повече от 21% от тях живеят в групата на най-бедните – с месечен медианен доход под 96 лева (66 щатски долара).⁹⁹

Както и в повечето сфери на публичната политика, стратегическите документи за интеграция на ромите са добре разработени и дефинирани и в областта на здравеопазването, особено след присъединяването на България към ЕС (въпреки това тази част от НСИР не включва предложения, отправени от НПО и все още има нужда от разработване на тези стратегически документи). Това, оказва се не е достатъчно за ефективното приобщаване на ромите към обществото и все още има много пречки и бариери за преодоляване. Повечето мерки ориентирани към ромите са основни национални политики и не са насочени изрично към ромите, което води и до тяхното неефективно изпълнение и ромското етническо малцинство продължава да не бъде част от българското общество.

Дейностите в областта на здравеопазването целят да адресират достъпа до услуги, превенция, лечение на заболявания, информационни и разяснителни кампании и подкрепа за създаването на мрежата на ромските здравни медиатори. Определени са средства от ЕС за подкрепа на изпълнението на Здравната стратегия за лица от уязвими групи и етнически малцинства (2005-2015г.).¹⁰⁰ Отделни проекти са изпълнени от НПО с финансиране от ЕС и частни донори.

Изследване проведено през 2002г. установява, че очакваната продължителност на живота сред ромите е 10 години по-ниска отколкото сред българите, и че ситуацията се задълбочава. Сред причините за недоброто здраве и ранна смъртност са бедността, недохранването, нездравословната среда, ранните и чести раждания.¹⁰¹ Дискриминация, бедност, която води до маргинализация, липсата на работа, ограниченият достъп до публични услуги, като здравна грижа, образование и жилищни условия са основните проблеми на ромите. Скорошно изследване¹⁰² показва, че ромите се чувстват по дискриминирани в сравнение с преди 10 години.

Дискриминацията е основна причина за ограничения достъп на ромската общност в България до публични услуги. Усещането за дискриминация поради етническа принадлежност при търсенето на медицински услуги е споделено от 42.3% от интервюираните роми; други 34% са имали същото усещане при достъп до социални услуги, а 32% при търсене на трудова заетост. Всичко това води до повишаване на бедността и изключване на една от най-уязвимите обществени групи – ромското малцинство.

Няма специални механизми за ромите за жалбоподаване в случаи на медицинско negliжиране. Има други такива, които е възможно да защитават правата на пациентите. Жалби могат да бъдат подавани към Националната Здравна Каса,¹⁰³ интернет страницата на Българската асоциация за защита на

99 Tailoring the immunization programme: Research on vaccination and immunization seeking behavior among vulnerable groups in Bulgaria, Open Society Institute – Sofia, 2013.

100 http://www.ncedi.government.bg/zdravna%20strategia_prieta.htm.

101 Tarnev, I., Kamenov, O., Popov, M., Makaveeva, L. and Vasilka Alexandrova, Health Problems of the Roma. Essence, Consequences and Ways to Go, OSI, 2002, 3.

102 Project EU INCLUSIVE – Data transfer and exchange of good practices regarding the inclusion of Roma population between Romania, Bulgaria, Italy and Spain.

103 <http://www.mediapool.bg/%D0%B3%D1%80%D0%B0%D0%B6%D0%B4%D0%B0%D0%BD%D0%B8%D1%82%D0%B5-%D0%BC%D0%BE%D0%B3%D0%B0%D1%82-%D0%B4%D0%B0-%D1%81%D0%B5-%D0%BE%D0%BF%D0%BB%D0%B0-%D0%BA%D0%B2%D0%B0%D1%82-%D0%B2-%D0%BD%D0%B7%D0%BE%D0%BA-%D0%BF%D1%80%D0%B8-%D0%BD%D0%B5%D0%B4%D0%BE%D0%B2%D0%BE%D0%BB%D1%81%D1%82%D0%B2%D0%BE-%D0%BE%D1%82-%D0%BE%D0%BA%D0%B0%D0%B7%D0%B0%D0%BD%D0%B0%D1%82%D0%B0-%D0%B8%D0%BC-%D0%BF%D0%BE%D0%BC%D0%BE%D1%89-news163092.html>.

пациенти,¹⁰⁴ или към Изпълнителната агенция „Медицински надзор“ на Министерство на здравеопазването.¹⁰⁵ Според процедурите до 30 дни след получаване на жалба, трябва да бъде направена проверка на случая, и 30 дни след това авторът на жалбата трябва да бъде информиран за резултата. Няма информация за броя на жалбите, проверките и предприетите мерки след това.

Според Закона за здравето,¹⁰⁶ пациент е всяко лице, което търси или получава медицинско лечение (чл.84, пар.1). здравното състояние не може да бъде оценявано въз основа на раса, пол, възраст, етническа принадлежност, произход, религия, образование, културно ниво, ангажименти, политическа свързаност, сексуална ориентация, личен или обществен статус или богатство (чл.85). всеки пациент има право да уважава неговите граждански, политически, икономически, социални, културни и религиозни права. Всеки пациент има правото на обяснение на неговите права на разбираем език и получаването на ясна информация за неговото здравословно състояние и методите на лечение, които ще бъдат приложени (чл. 86).

Според чл.222, ал.1 от Закона за здравето, медицинско лице, което откаже да осигури медицинско лечение, се наказва с глоба от 5 000 до 10 000 лева (2 500 лева или 5 000 евро), ако не е предвидено по-тежко наказание. Ако това се случи втори път, тогава наказанието се удвоява – от 10 000 до 20 000 лева (5 000-10 000 евро). Лице, което нарушава правата на пациенти, ще бъде наказано с глоба от 300 до 1 000 лева (150 – 500 евро) и ако това се случи отново се увеличава глобата от 500 до 1500 лева (20-500 евро) – чл.221

Трябва да се представя медицинска информация на пациентите по начин, който да подкрепи техния свободен избор – чл.88, ал.2. Ако медицинско лице „забрави“ да представи на пациентите условията за медицинското лечение на пациенти – ще бъде глобено с 300 до 1 000 лева (150 – 500 евро), и в случай на повтаряне – официалното лице ще бъде дисквалифицирано да упражнява медицинската професия за период от 6 месеца до 1 година (чл. 220, ал. 1).

Социологически данни, показват, че членовете на ромската общност са четири пъти по бедни от българите. Техният затруднен достъп до пазара на труда и незаконното наемане често пъти е основна причина и за затрудненият им достъп до здравеопазване. Изследване на Институт Отворено общество – София проведено през 2009г. представя, че има по-висок риск за ромите да бъдат изключени от здравно-осигурителната система в България, отколкото за други етнически групи. Условията на живот и жилищните условия са друг важен проблем. През 21 век има значителен дял на роми, които продължават да живеят в хижи и фургони, докато други живеят на нерегистрирани адреси. Устойчивите препятствия през ефективното приобщаване на ромите в България, съвместно с финансовата и икономическа криза са причините за повишени равнища на емиграция на ромите в търсене на по-добър живот след присъединяването към ЕС в други ЕС страни.

Доклад на Световната Здравна Организация, публикуван наскоро заключава, че „един и половина милион жители не са обхванати от задължителната, национално осигурителна система, и дори осигуреното население, задълженията за пациентите за споделяне на разходите остават много високи“. Доклада отчита 42% лични разходи от официално представените здравни разходи. Заключение е, че „нивото на финансова защита, осигурено от здравната система в България е най-ниското в страните членки на Европейския съюз, и това поставя населението в риск от обедняване в резултат от лошо здраве или ги принуждава да се откажат от търсене на здравна грижа при нужда“.¹⁰⁷

Доклад на Европейския парламент също споменава, че „в България, допълнителните разходи на отделни пациенти са сравнително високи, с негативни последици за осигуряването на здравна грижа за уязвимите групи с ниски доходи като ромите“.¹⁰⁸

104 http://www.patient.bg/index_bg.php.

105 <http://www.eama.bg/signals-info.html>.

106 <http://www.mh.government.bg/Articles.aspx?lang=bg-BG&pageid=380¤tPage=3&categoryid=1058>.

107 Evetovits, T., Madarova, H., Kacevicius, G., and Pavel Hrobon (May, 2010). Report of a Diagnostic Mission on the Health Insurance System in Bulgaria. World Health Organization, 1.

108 'Measures to promote the situation of Roma EU citizens in the European Union', European Parliament, 2011, 17.

Жените от ромски произход са особено уязвима група. Въз основа на проучване, проведено през 2008г. и изследването на само-деклариран здравен статус, 37% от ромските жени оценяват своето здравословно състояние като добро или много добро.¹⁰⁹

Това е много ниска стойност, сравнена със средната за останалата част от населението, която според проучване на Евробарометър от 2006г. е 60%. Трябва да се има в предвид, че концепцията за здравословен живот сред ромите и българите може би много се различава. Преобладаващото разбиране за здравословен живот сред ромите е липсата на сериозно хронично заболяване.¹¹⁰

Затова, лошото здраве на ромите и неравенствата в достъпа им до здравни грижи са основни препятствия пред тяхното социално включване в България. Фактът, че голям процент от ромите не са здравно осигурено създава пропаст между роми и нероми, която трябва да бъде разгледана от българската Национална стратегия за интеграция на ромите, както е препоръчано от Европейската комисия. През 2012г. не са предприети действия в тази посока. Това е огромно предизвикателство и въпреки, че реалистично резултати не могат да се очакват в рамките на една година, има спешна нужда от промяна на модела на функциониране на здравната система, която в момента е източник на системно изключване. Липсата на здравно осигуряване е както причина, така и резултат от това изключване.

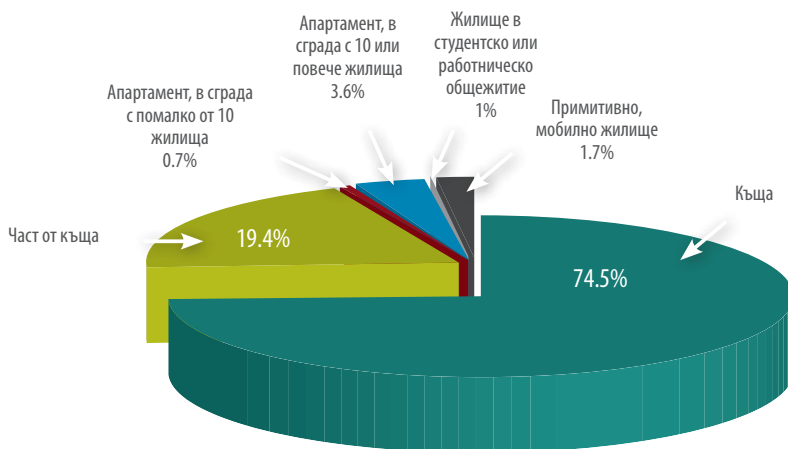
109 Krumova, T., Ilieva, M. (2008). The Health Status of Romani Women in Bulgaria. Centre for Interethnic Dialogue and Tolerance Amalipe, 21.

110 Пак там.

6. ЖИЛИЩНИ УСЛОВИЯ

Ромите рядко живеят в етажна собственост. Най-често срещаният тип жилищни условия е отделна къща или част от къща. Ромските домакинства често обитават пренаселени жилищни имоти, в които условията са много по-лоши от тези на българското население. Данните от настоящото изследване¹¹¹ потвърждават заключенията на Националната стратегия за интеграция на ромите: основният тип жилищна сграда, типична за ромските домакинства, живеещи в обособени квартали, е отделна къща (74.5%) или част от къща (19.4%). Малка част от тях – 0.1%, живеят в студентско общежитие или работническо такова, а 1.7% обитават примитивни мобилни жилища.

Графика 6: Тип жилище¹¹² (в %)

По-голямата част от жилищата са построени с тухли (73.4%) или кирпич (16.3%). Дърво са използвали 1.6%, а камък 0.7%. Броят на обитаваните от ромски домакинства стаи (без кухня, тоалетна, баня или помещения ползвани за офис или бизнес) е 2, средния размер на жилището е 50 кв.м. В 83% от случаите жилището е собственост на домакинството. Докато 11.3% живеят в къща, за която не плащат наем, 3.7% живеят под наем в общинско или държавно жилище; 1.9% плащат наем на частни лица.

Течаща вода в жилището си имат 79.2% (чрез водопроводна система), 39.9% нямат топла течаща вода вътре в жилището. Достъп до електрическа енергия имат 94.9%, и 44.7% са свързани с канализационната система. Вътрешна тоалетна имат 46%, 50.9% имат бани. Свързани с кабелна телевизия са 67%, като само 23.9% от тях имат интернет, докато според Националния статистически институт през 2012г. повече от половината от българското население има достъп до високоскоростен интернет.

Данни от доклад за Публичните политики за приобщане на ромското население в България и Основни въпроси на социално-икономическото включване на ромската общност,¹¹³ показват, че жилищата в селските райони са по-големи – 59.9%, докато тези в градски райони са 52.9 кв.м. Най-съществените

111 Изследване в рамките на проект "Beyond programming – measuring progress on the road to Roma inclusion in Bulgaria within the decade of Roma inclusion 2005-2015 and the national Roma integration strategy 2012-2020".

112 Пак там.

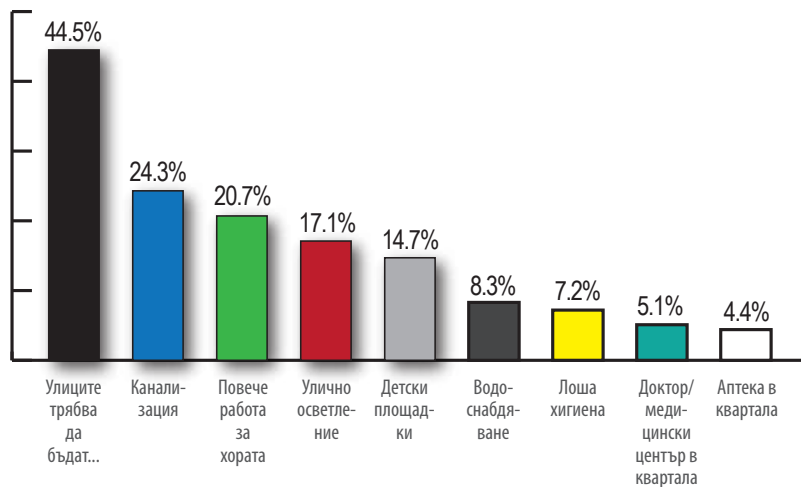
113 Наличен на: <http://eu-inclusive.eu>.

разлики са регионални. Докладът¹¹⁴ споменат по горе, представя данни за големината на жилищата в Северозападния планови регион – 66.2 кв.м., докато в Югоизточна и Централна южна България са 49.9 кв.м. Най-евтини са жилищата в Северозападна България.

Изграждането на социални жилища е от голямо значение в сферата на социалното включване, фонда от социални жилища е много малък- 3%, значително по нисък от средния за ЕС. Националната програма за подобряване на жилищните условия,¹¹⁵ която предвиждаше инвестиции от 1,500,000,000 лева (750,000,000 евро) за изграждане на социални жилища и публична инфраструктура не бе изпълнена. Дори преди икономическата криза, ресурсите отделени за програмата бяха недостатъчни в сравнение с планираното. През 2009г. изпълнението на Програмата бе спряно. Планираните публични инвестиции за подобряване жилищните условия на ромите до 2013г. бяха 7,000,000 евро, достатъчни за изпълнението на пилотни проекти в четири общини. НСИР не предвижда сериозни публични инвестиции през следващите няколко години в тази много съществена област. Няма и публична информация за проекта на партньорско споразумение с ЕС за следващия програмен цикъл 2014-2020г., но Позицията на Комисията за разработване на партньорски споразумения и програми за България 2014-2020г.,¹¹⁶ изрично препоръчва на България отделянето на достатъчно средства за насърчване на интегрирани мерки за премахване на сегрегацията от пазара на труда, общото и специализирано образование и обучение, социалните услуги, здравеопазването и жилищните условия (стр.10).

Междувременно ромските квартали продължават да са без достъп до публични услуги. Връзка с канализацията имат само 24.3% от интервюираните роми.

Графика 7: Основни проблеми за ромите от сегрегирани квартали

Само 38.2% от респондентите споделят, че има медицински център или лекар в квартала и едва 1.9% са имали достъп до тях през последните 12 месеца. Достъп до аптека имат 27.7% и едва 1.7% споделят, че аптеката е изградена през последните 12 месеца. Достъпа до училище и детска градина също е ограничен, тъй като няма училища в кварталите на 45% от респондентите, както и детска градина за 59.1% от респондентите. Според 69% от ромите няма полицейски участък в техните квартали, нито социални услуги за възрастни или лица с увреждания (89.3%), както и офис на бюро по труда – почти 90%. Пътната инфраструктура е много лоша според 75% от респондентите, няма публична канализационна система – 48%, но 6.1% споделят, че имат осигурен достъп през последните 12 месеца. Почти

114 Пак там.

115 https://www.google.bg/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=0CC0QFjAA&url=http%3A%2F%2Fwww.strategy.bg%2FFileHandler.ashx%3FfileId%3D581&ei=bAJ6UYDhKofuswb774GwBA&usg=AFQjCNH55jDSmY-Qvh2e_HYmSi7BywHhew&sig2=z4ek9PVRDPJN38XGhewlw&bvm=bv.45645796,d.Yms

116 http://ec.europa.eu/regional_policy/what/future/pdf/partnership/bg_position_paper.pdf.

всички респонденти 90% споделят, че няма детски площадки, и ако има такива според 5.3% от анкетираните, те са построени през последните 12 месеца.

Много важен факт, основан на данни от проучването, който е в разрез с мита, че ромите-66.7%, предпочитат да живеят в компактни ромски квартали и че повечето роми предпочитат да живеят в райони с по-добра инфраструктура и по-добри жилища, дори и ако ромите не са мнозинство.

Както бе споменато по горе, практиките за социално строителство от страна на държавата или местните власти е ограничено. Има няколко примера, инициирани от НПО, като някои от тях са успешни, един от тях е на фондация АДРА, изпълнен в гр.Кюстендил, представен по нататък в доклада.

През м.март 2012г. Институт Отворено общество – София интервюира 298 домакинства от гр.Дупница, с цел събиране на данни за техния доход, условия на живот и жилища. Данните ще послужат за по-доброто планиране на бъдещо изграждане на около 120 социални жилища в близост до Гиздова махала (името на един от ромските квартали в града). Жилищата ще бъдат изградени в рамките на Операция 1.2.“Жилищни политики“ на оперативна програма „Регионално развитие“, 2007-2013г. по схема „Подкрепа на осигуряването на адекватни социални жилища за настаняване на малцинства и социално-уязвими групи от населението и други групи в неравностойно положение“. Проучването показва, че статуса на ромските квартали в гр.Дупница не бележат промяна през последните години. Размерът на жилищата на ромите и сравнително малък. Ромските домакинства живеят в средно по размер жилище – 33.5 кв.м, докато повечето жилища са 20 кв.м. Индикаторът за субективна пренаселеност показва, че повечето домакинства определят броят на обитаваните стаи като недостатъчен. Като цяло, и вероятно в най-бедният ромски квартал в Дупница около 90% от жилищата нямат баня или вътрешна тоалетна. Около 40% от хората нямат собствено легло (с изключение на двойките, които ползват едно и също легло). Ромските домакинства в Дупница живеят в пренаселени жилища, където личното пространство е сведено до минимум. Всяко второ домакинство има чувството, че обитава много малко жилище и има нужда от повече стаи. Всяко пето домакинство, няма законен достъп до публични услуги (вода и електричество), тъй като живеят в незаконно жилище.

Фокус – груповите дискусии, както и качественото изследване, показаха, че сериозен проблем е и липсата на детски площадки за игра. Друг сериозен проблем в малките населени места е липсата на (закрито) пространство, където хората могат да организират събирания и празненства. Няма клубове на пенсионери или за млади хора. Броят на общинските жилища е ограничен навсякъде. Почти няма възможности за закупуване на парцели за изграждане на жилища.

Общественият транспорт е добре развит в областните градове, както и връзките между областните градове и общинските центрове; докато в малките населени места, транспортните връзки са слабо развити и в повечето случаи хората разчитат на лични „незаконни“ средства за транспорт. Почти невъзможно е да се пътува до общинския център и обратно в един и същи ден.

Образователна интеграция в община Петрич

През 2006г. общинският съвет на гр.Петрич прие Общинска стратегия за образователна интеграция на деца и ученици от етническите малцинство, във връзка с Рамковата програма за равнопоставена интеграция на ромите в българското общество и политиката на Министерство на образованието, младежта и науката за оптимизация на училищната мрежа, приоритетите на Стратегията са следните: цялостна образователна интеграция на деца от ромски произход и осигуряване на равен достъп до качествено образование извън обособените училища и детски градини; оптимизация на училищната мрежа в община Петрич, включително подкрепа на средищни училища, с оглед гарантиране предоставянето на качествено образование в тези училища.

Освен често срещаните образователни проблеми сред всички деца от малцинствата, стратегията отразява и специфични проблеми на децата от ромски произход, определяйки следните цели:

1. Цялостна интеграция на децата от ромски произход в етнически смесени групи в детските градини, ромските ученици в паралелки със смесен етнически произход в средищните общообразователни училища, извън ромските квартали.
2. Подобряване на базата в средищните училища и детски градини.
3. Подобряване на квалификацията и преквалификацията на учители за работа в етнически смесена среда.
4. Превенция на практиката за записване на ромски деца в специални училища.
5. Превенция на дискриминацията в детските градини и училища.
6. Обучение на квалифицирани учители по ромски език.
7. Въвеждане на длъжността „помощник на учителя“ в подготвителните групи и първи клас.
8. Курсове за ограмотяване на неграмотни възрастни роми.

Периода на изпълнение на Стратегията е свързан с времевата рамка на Десетилетие на ромското включване 2005-2015г. и „Световната програма образование за всички“ на ЮНЕСКО и ООН.

Общинската стратегия посочва конкретни дейности за изпълнение на всяка стратегическа цел и приоритет, очаквани резултати, период на изпълнение, отговорни институции и необходими ресурси. Координирането се изпълнява от общинска дирекция „Образование и култура“. Необходимите ресурси за всяка година са планирани в бюджетите за съответните училища, в рамките на държавно делегираните бюджети.

До този момент, Стратегията е частично успешна. Някои от положителните резултати са свързани с:

- Подобряване посещаемостта и намаляване на ранното отпадане от училище – поради безплатния транспорт, осигурен от Общината: от ромските квартали до средищните училища.
- Почти 100% обхващане на децата в първи клас и пропорционално записване в различни общообразователни училища в града. Назначаването на експерт по образователна интеграция от ромски произход е високо оценено. Той е в постоянен контакт с децата от ромски произход и директорите на училища в Общината.
- Подобряване на средата за социализация на децата и учениците от средищните училища и детски градини, подобряване на условията за безопасност и сигурност по време на пътуване. Специален човек от ромски произход е назначен да придружава децата по време на пътуване.

Значителни пропуски:

- Няма предприети действия в случаите на дискриминация в детските градини и училища. В някои от училищата има случаи на демонстрация на етническа нетолерантност, агресия и расизъм срещу ученици от ромски произход от ученици от мнозинството.
- Не са предприети мерки за подготовка на учители по ромски език, тъй като училищните ръководства не смятат, че е необходимо.
- Ниски равнища на заплащане на помощник на учителя и негативно отношение от страна на неромските учители, което не води до положителни резултати. Тъкмо обратното те се демотивират и напускат своите позиции.
- Постигнатите резултати по задържане на децата от ромски произход не са устойчиви. Броят на отпадналите деца продължава да се увеличава.

Препоръки

1. С изпълнение на инициативите, свързани с интеграция на ромите, е задължително и от съществено значение участието на самите роми. Много дълго време Общината и училищните ръководства не смятат, че партньорството с представители на ромската общност е важно.
2. С оглед подобряване на социално-психологическия и институционален климат около ценностите на образователно-интеграционната политика и повишаване на институционалната и обществена подкрепа за нейното изпълнение са необходими редовни срещи между поддръжниците.
3. Практиката показва, че за изпълнението на определени дейности, финансирането от общинския бюджет и делегираните училищни бюджети е ограничено. За да се постигнат по добри и устойчиви резултати са необходими реален ангажимент и политеска воля, усилия за привличане на ресурси от фондовете на ЕС и определянето на реални финансови и човешки ресурси.

Програма „Земята – източник на доходи“ – оземляване на безимотни роми, живеещи в селските райони в България

Програмата

„Земята – източник на доходи“ започва през 1993г. в област Пловдив, чрез осигуряване на специализирани консултантски услуги и микро кредити за закупуване на земя и в случай на нужда, необходими материали и оборудване за икономически уязвими общности. Основната цел на програмата е да се намали безработицата сред ромите в селските райони. Очаква се от бенефициентите да осигурят самоучастие до 20% от стойността на земята, докато Фондацията осигурява останалите 80%, като заемът е за 3 до 5 години с 6% годишна лихва. Участниците стават собственици на земята след пълно изплащане на кредита. Ако не изплатят кредита си, те загубват инвестираните финансови ресурси, както и средствата, върнати на Фондацията.

Много важно е усещането за „частична“ собственост от самото начало, тъй като перспективата за придобиването на пълна собственост е съвсем реална. Схемите се различават от повечето програми, тъй като програмата е съвкупност от социални характеристики и пазарни правила.

80 ромски домакинства (почти 300 души) от област Пловдив получават финансова подкрепа, за да започнат земеделски инициативи. Вече има изградени малки ферми в Перушица, Първомай, села около Пловдив и Пазарджик. Ром от село Чалъкови, област Пловдив, закупува 32 декара земеделска земя с нисколихвен, петгодишен заем. Повече от 10 семейства от Перушица култивират над 100 декара земеделска земя. Някои от тях купуват трактори, отново с нисколихвен кредит. През 2011 г. ром от гр. Куклен получава безвъзмездна помощ от 25 000 лева по програма „Млад фермер“ за отглеждането на зеленчуци. Друго ромско семейство наема 10 декара, общинска земеделска земя, за да развива земеделски инициативи.

Агро-информационният център в Пловдив, част от Програма „Земята – източник на доходи“ осигурява различни консултантски услуги, специализирана информация, организира обучения и агротехнически консултации, включително и посещения на място. Агроцентъра предоставя информация, техническа и юридическа подкрепа за безимотни семейства, които имат желание да придобият земя. Дейността му обхваща пет общини от област Пловдив. Провеждат се и срещи с местните власти, във връзка с регулацията на предоставената земя. В областта има и 3 специализирани, професионални училища – в Перушица, Куклен, Садово. Над 100 ученика от ромски произход са записани и развиват своите умения в лозарство, градинарство, пчеларство, отглеждане на зайци и гълъби, и които ще работят за създаването на модерни ферми за успешно земеделие животновъдство.

Проблемите пред земеделските производители са ниски, изкупни цени. Друг проблем са административните документи, които те трябва периодично да предоставят на различни институции.

Разширяване на модела

През 2010 г. Фондация „Америка за България“, подкрепя финансово прилагането на модела на национално ниво. Основните цели на проекта са насочени към:

1. Демонстрация на възможностите за разширено прилагане на интегрирания модел за подкрепа на предприемачеството на Фондация „Земята – източник на доходите“.
2. Подкрепа на общности и подпомагане на местното развитие.
3. Представяне на примери и информация за промяна на предубеденото поведение в и извън ромските общности.
4. Подпомагане процеса на подобряване на местната, областна и национална политика за създаване на по-благоприятна среда за предприемачество сред роми и други малцинства в неравностойно положение.

След обстойна оценка, във връзка с управленския капацитет и желание за участие в разширяването на програмата, са избрани пет местни организации за прилагане на модела на местно ниво. Те са селектирани чрез специално разработена методология за оценка, включително и изграждане на капацитет. Видин, Ракитово, Пазарджик, Разград и Кюстендил. Понастоящем Фондация „Земята – източник на доходи“ предоставя финансова подкрепа, както и подкрепа за изграждане на капацитета за развитие на земеделски и неземеделски инициативи – фризьорски салон, кафене, ягодова ферта и съоръжение за обработка на орехи. Резултатите от Програмата са показателни, че високите нива на безработица сред ромите в селските райони са ниша, където може да бъде приложен модела на Фондация „Земята-източник на доходи“.

Добавената стойност на програмата на Фондация „Земята – източник на доходи“

Банковите институции смятат, че много от ромите не са надеждни и представляват т.нар. група с висок риск, тъй като не могат да докажат редовни доходи или обезпечение. Затова и нивото на самонаети

семейства и членове на ромски семейства е значително ниско. В допълнение към това и ниският процент на образователни постижения, допълнително затруднява самонаемането.

Няколко предизвикателства следва да бъдат взети в предвид. В повечето случаи ромските или неромски неправителствени организации не притежават опит в земеделието, и затова нуждата от идентифициране на местна експертиза е задължително. Нуждата от редовно наблюдение и временна подкрепа за всяка земеделска или неземеделска инициатива е предпоставка за успех. И все пак Фондацията подпомага ромите в придобиването на предприемачески умения за самоиздръжка а на техните семейства.

Участниците в програмата са бенефициентите и ключовият елемент в подхода на Фондацията. Селекционният процес е много тежък и внимателен, и се различава за всеки бенефициент. Въпреки това, Фондацията цели да предостави знание, обучение, финансиране и подкрепа в съответствие с идентифицираните нужди. Очевидно когато всичко това е налице, малкото предприятие започва да функционира самостоятелно, управлявано само от ромското домакинство.

Идентифицирането на местни партньори, с равнопоставена или по-висока мотивация и отдаденост в подкрепата на икономически уязвими групи е предпоставка за започването на успешна програма за предприемачество. Методите, експертизата и подкрепата изградени в местните партньори е стъпка в изграждането на успешни инициативи за местните общности. Много важно, с оглед на програмната устойчивост включването на силни и експертни партньори за подпомагането на местни групи за развитие на земеделски и неземеделски дейности.

Успешно частно предприемачество

Валентин Касабов е земеделски производител от ромски произход, от с. Търнава. В момента има ферма с 30 крави и 80 прасета. Основната му дейност е производство и продажба на мляко и животни. Миналата година фермата беше категоризирана с най-високата категория. Освен фермата, предприемача отвори магазин, както и пункт за изкупуване на мляко от по-дребни производители. В момента за него работят 5 човека на постоянен трудов договор, а заплатите, които получават са от поръчка на 2000 – 2200 лв. (1000-1100 евро).

“Фермата беше създадена с усилията на неговото семейство и инвестиране на печалбата в подобряване на условията, и увеличаване на броя на отглежданите животни. Инвестицията в производство и разширяване на обхвата на дейностите е основната предпоставка за успешно развитие на фермата” – споделя Валентин Касабов. развитието на фермата продължава повече от 20 години. Собственика не разчита на заеми, а на постепенно и умно инвестиране на голям дял от печалбата. Важен фактор за успеха е визията на собственика за бъдещето. Не е бил обучаван в никакви умения, по никакви програми. Научил е всичко от практиката.

Социалното въздействие на фермата не се ограничава само до създаването на няколко постоянни работни места. Много важна дейност е изкупуването на мляко от дребните производители, т.к. по този начин те създават доходи за себе си. След натрупването на известен приход и капитал, Валентин Касабов сега се опитва да помага на ромските деца от селото чрез изграждането на Детски център. Има идея да го построи на общинска земя и всички деца да имат достъп до услугите на центъра. За съжаление, бюрокрацията на местната администрация е много висока. Вече повече от 4 месеца общинската администрация проверява и изяснява статута на парцела, което възпрепятства осъществяването на идеята. Друга идея на предприемача е построяването на параклис в гробищни парк.

Случаят на кв. Надежда, Сливен

Кв. Надежда, гр. Сливен, е сред най-големите ромски гета в Централна и Източна Европа. Според участниците в интервютата и фокус-групите на настоящия доклад, броят на населението на квартала

е около 30,000 души, докато според официалната статистика сочи през 2011 г. там са живели 10342 човека.¹¹⁷ Контрастите на бедността в квартала са изключително остри и недопустими за страна от ЕС.

Улиците в квартала не са асфалтирани, достъпа до вода е направо от тръбите на канализацията, легалния достъп до електричество е рядкост, личната хигиена е ниска, здравната култура също; липсват медицински център или лични лекари. От ноември до 2009 г. до Март 2010 г. повече от 900 души са били хоспитализирани за лечение от морбили. Дузина от тях, за съжаление, не оживяват.

Описания случай съчетава медицинско лечение и профилактика по начин, който осигурява достъпност на услугите, нисък праг и дългосрочна ефективност. Включени са двама лични лекари, които работят в самия квартал: Д-р Панайотов, (който е и от ромски произход) и Др. Колев (с български етнически произход). Открит е здравно-социален център. Управлява се от фондация „Здравето на ромите“, подкрепен от експерти, както и с експертиза и капацитет от общността (асистентите и координаторите са избрани сред представители на общността), както и двамата лични лекари, споменати по-горе. Четирима здравни медиатори, работещи в квартала също са включени в дейностите на Центъра. По този начин е налице публично-частно партньорство, с няколко източника на подкрепа и финансиране – лични лекари, НПО, Община (чрез здравните медиатори). Осигурени са предпоставки и за по-широко социално въздействие върху жителите на квартала:

- Мобилизиране на ресурси от общността
- Ролеви модели за мотивация младите роми да работят за своята общност
- Подобряване на нивото на сигурност и прогнозиране на употребата на здравни услуги, както и ниско-прагови услуги и консултации.

Съчетанието от дейности и мерки, споменати по-горе, е създавало необходимите условия за откриване на различни сериозни заболявания сред хората, живеещи в квартала. В същото време, сътрудничеството между различните заинтересовани страни осигурява достъп до специализирана медицинска помощ, включително достъп до гинеколог и педиатър в квартала. За успеха на тази инициатива допринасят и няколко иновативни елемента, а именно използването на Центъра за провеждане на дейности, свързани с гражданско и младежко участие и образование, обучения за подобряване на личностните умения, информация и образование за бъдещи родители и др.

Партньорите в инициативата планират скоро да увеличат на броя на услугите, предоставяни в центъра. Ще бъде разработен нов набор от обучителни модули насочени към подобряване на уменията на ромите за търсене на работа и да се изградят предприемачески умения; ще се провеждат мотивационни тренинги и дейности – за деца и ученици – за продължаване на образованието им; мултидисциплинарни екипи ще работят по конкретни случаи; ще се работи за цялостното повишаване на капацитета на Центъра.

Устойчив модел на изграждане на социални жилища в гр. Кюстендил

АДРА България е регистрирана на 10.07.1992. За сравнително кратко време, АДРА установява партньорски отношения и започва доставянето на хуманитарни помощи в много региони на страната до различни социални, образователни и медицински институции. Освен хуманитарна помощ, АДРА работи и в други сфери – образование, достъп до медицински услуги, жилищни условия.

Едно от първите места, в които АДРА започва дейност е гр. Кюстендил, кв. Изток – ромския квартал. Освен редовните доставки на помощи, организацията изгражда и медицински център в самия квартал, където ромите получават високо-качествени медицински услуги. АДРА редовно организира различни общности инициативи: почитване на квартала, обучения и семинари на различни теми – здраве, образование, заетост и т.н.¹¹⁸

117 <http://www.sliven.bg/index.csp?f=news-42660>.

118 <http://adra-bg.org/web/Aboutus/tabid/405/Default.aspx>.

В началото на 2000-те, представител на АДРА Австрия е бил на посещение в България и е изразил желание да посети беден ромски квартал, при което неговите колеги от АДРА България организирали посещение в кв. Изток, Кюстендил. От това, което видял на място, преценил, че да се работи за подобряване на жилищните условия на ромите би допринесло изключително много за повишаване на жизнения стандарт на общността.

Описание на практиката

През 2002-2003, в партньорство с АДРА Австрия, 11 сглобяеми модулни къщи са били докарани в квартала. Те са изградени в старата част на квартала, където живеят най-бедната част от общността. Къщите са сглобени от австрийски специалисти. Парцела, на който се намират къщите е собственост на община Кюстендил. Общината също участва в инициативата, осигурявайки достъп до водоснабдителната мрежа и електричество. След завършване на къщите, АДРА подаряват къщите на общината, която в момента е отговорна за тяхното поддържане. Самите къщи се състоят от всекидневна, спалня и баня. Жителите плащат месечен наем от около 10 лв. Също така, те трябва сами да си плащат и сметките за вода и електричество.

Т.к. видът и качеството на къщите привличат интереса на общността и много семейства декларират че биха искали да бъдат настанени, АДРА създават „комисия по настаняване“, която се състои от представители на общността. Въз основа на предварително определени критерии, комисията взема решения за това, кои семейства да бъдат настанени. А поради факта, че собствеността на къщите е прехвърлена на общината, АДРА не отговаря за събирането на месечен наем и поддръжка на къщите.

Следвайки този модел през 2004-2005 г. АДРА България започва втора инициатива за изграждане на социални жилища в ромския квартал на Кюстендил. АДРА закупува земя от общината и построява още 10 къщи. Този път, къщите не са сглобяеми, а са солидни структури, изградени от всички необходими материали – тухли, бетон и т.н. Всички предварителни документи са разработени на доброволен принцип, напр. архитектурните планове, а в строителството участват роми от общността. Връзката с водоснабдителната мрежа и електричеството са предоставени от гр. Кюстендил. Разликата между първата и втората инициатива, е в собствеността на земята и къщите – този път те остават собственост на АДРА.

Подхода за настаняване остава същия – комисията от представители на общността решава на кого да бъде разрешено да се настани.

Поради факта, че нуждата от по-добри жилищни условия и интереса на хората от квартала продължава да расте, АДРА България продължила работата в Кюстендил в тази насока. През 2007 г. фондацията завършва строежа на още 6 къщи, а през 2010 г. на още 4. Всяка от тях се състои от всекидневна с кухненски бокс, спалня и баня.

По този начин АДРА България, в партньорство с АДРА Австрия, АДРА Германия, Община Виена, Община Кюстендил, доброволци и доброволци от местната общност успява да предостави по-добри жилищни условия на 31 ромски семейства.

Новите къщи са построени в т.нар. „нова част“ на квартала. Земята и къщите са собственост на АДРА България. Едно от условията за настаняване настанените да плащат по 10 лева (5 евро) месечен наем. Парите се събират от домоуправител, избран от семействата, които живеят там, а събраните средства се използват за поддръжка.

След настаняването на семействата АДРА продължава да работи с тях, изграждайки повишавайки техните личностни умения, самообразованието им и чувствителността им в различни области – образование, здраве, околна среда и др. Местните работници на АДРА са в постоянен контакт с общността и в частност с настанените семейства.

От тогава, е имало няколко случая на прекратяване на настаняването на различни семейства, за което са взети решения от общностната комисия по настаняване. Случаите са свързани с недопустимо

поведение (продажба на имущество от къщите, криминални деяния, нарушаване на личното пространство и др. След прекратяване на настаняването, комисията по настаняване е взела решение за предоставяне на къщите на други семейства.

АДРА България е създала ефективно и работещо партньорство с Община Кюстендил и успява да го поддържа, без значение от местанта и национална политическа ситуация. За изградените до момента 31 къщи, АДРА е инвестирала около 333,600 евро, но тази сума не отразява действителните разходи, т.к. те не включват доброволната работа, материалните помощи от Bramac, Wienerberger и др. частни компании.

Въпросът с жилищните условия на ромите е много чувствителен. В случая огромна роля за добрите резултати има отношението на заинтересованите страни към проблема (институции, НПО, хората от мнозинството), които трябва да са напълно убеден, че проблема е важен; да се стремят към добра комуникация по между си, за да се избегне евентуално напрежение в отношенията им.

Всички заинтересовани страни трябва да са с високо ниво на отговорност, да са отворени за критики, т.к. процеса изисква дългосрочен ангажимент и участие от всеки от тях. Една от основните препоръки на АДРА България за успешно изпълнение на подобни инициативи, е че ако изпълнителя на инициативата не е зареден с търпение, постоянство, умения за медиране и готовност за компромиси – по-добре изобщо да не се захваща.

Освен това, построяването на къщи и настаняването на хора в тях само по себе си не е достатъчно. Трябва да има продължителна работа с настанените хора, за да се повиши нивото на техните личностни умения и сензитивност за живот в интегрирана среда, създаване на различно отношение ако е нужно – напр. децата не ходят на детска градина или училище, родителите не търсят активно работа, безотговорно поведение към жилището и т.н.

Общността също трябва да бъде включена в процеса на вземане на решение, т.е. трябва да има чувство за участие, и то трябва да е истинско, т.к. успеха до голяма степен зависи от него. Такъв подход би гарантирал прозрачност и отчетност на включените страни – НПО, местни институции и общността.

Като цяло, има две основни предизвикателства, които се очертават от опита на АДРА: политическа воля и липсата на ресурси.

Политическата воля на местното управление е от голяма важност. Вярно е, че ако изпълнителя на инициативата има достатъчно ресурси за нейното изпълнение (финансови и човешки), процеса може да се случи и без подкрепата на местните институции, но участието им е важно за устойчивостта и техническия достъп до услуги като водоснабдяване, електричество, медицинска помощ и т.н.

Липсата на ресурси, обаче, е най-важното предизвикателство, т.к. досегашния опит показва, че управляващите не са против инвестирането на ресурси. Проблемата е, че ресурсите липсват. Вярно е, че има известни възможности при Структурните фондове на ЕС, но до сега те не се използват ефикасно и най-вероятно ще бъдат изгубени, т.к. програмния период 2007-2013 вече приключи.

Формален мониторинг не е имало, т.к. АДРА през цялото време са били на място – преди, по време и след изграждането на къщите и настаняването на обитателите. АДРА има местен служител от ромски произход, който живее там и е много добре разпознат от общността и от институциите. Този човек е там през цялото време, наблюдавайки процеса и поддържайки контакт с всички. В случай на нужда, местния работник се обажда АДРА, на Общината или на Комисията по настаняване, или други служби, в зависимост от случая. Трябва да се спомене, че инициативата е била наблюдавана от близо от медиите и от други НПО, които непрекъснато са излъчвали (предимно) позитивна обратна връзка. Предоставянето на жилища на роми от АДРА е с номинация за „иновативна практика на годината“ от Фондация за реформа в местното управление.

В противовес на не съвсем успешния и демотивиращ опит с инициативи за предоставяне на социални жилища на роми в други места, случая с АДРА доказва, че могат да бъдат и успешни, допринасящи

за развитието на цялата ромска общност. Основното е, че в процеса „не са най-важни парите“. Дори и къщите не са най-важни, а са една от мерките, които допринасят за постигането на основната цел: цялостна интеграция на ромската общност.

Provision of housing should not be perceived as a single act, but as a long term process with multiple elements of social development work. Housing is not a technical issue; it is a social practice that requires investments in the capacity in the community and not only in the building of infrastructure.

It is true that NGOs are more flexible and able to intervene constantly on field; the official authorities are the ones who are responsible for the provision of better living conditions. Thus, they should be the main carrier of the process; however, NGOs can be more efficient for in field work, being a formation of the civil society, involving representatives of the community itself.

Политическо участие: казусът с „Ромска академия за култура и образование“

Ромска академия за култура и образование (РАКО) изпълнява програми за образователна десегрегация на образованието на ромските ученици в Сливен от 2011 г. – в партньорство с Община Сливен и няколко от масовите училища в града. Благодарение на постигнатите положителни резултати РАКО се застъпва за приемането на Програма за образованието на ромските деца, която през 2004 г. е приета от Общинския съвет на гр. Сливен. През януари 2006 г. Общината приема и План за развитието на община Сливен 2007 – 2013 г., който съдържа мерки за подобряване на обучението и образователната среда в десегрегационния процес. Представители на РАКО участваха активно в изработването на „Плана за изпълнение за интеграция на ромите и други социално-уязвими групи: 2013-2014“, приет от ОС на Община Сливен. Плана предвижда финансово подкрепени мерки с целенасочени дейности, времеви график, отговорности и очаквани резултати. В момента експерти от РАКО, заедно с представители на областната администрация, работят по изготвянето на „Областна стратегия за интеграция на ромите 2012-2020“, която е обсъждана от Областния съвет по етнически и демографски въпроси.

Екипът на РАКО разработва и е получавал финансова подкрепа за изпълнение на инициативи за образователна интеграция на ромски ученици. Проектът за десегрегация на образованието на ромските деца от кв. Надежда в Сливен, постепенно се е превърнал в общинска политика. Благодарение на усилията на екипа на РАКО, от 2011/2012 процеса се ръководи от Община Сливен, а РАКО е партньорска организация. Инициативата през 2011/2012 е подкрепена от ЦОИДУЕМ и включва 120 ученика от кв. Надежда, записани в различни класове на 4 масови училища. Проектът включва транспорт от и до училището, учебници и учебни материали, училищни медиатори, които се грижат за децата и подкрепят адаптацията им в училище.

През Януари 2012, работна група с експерти от Община Сливен и РАКО изработиха предложение за проект по конкурсна процедура на ОПРЧР, насочено към образователната интеграция на ОПРЧР. Обявяването на резултатите все още се очаква.

По отношение на приетия национален план за изпълнение на НСИР, мярка 4.3.3 „Образователна интеграция и реинтеграция“ и изпълнението на общинска политика за образователна интеграция на ромските ученици, РАКО инициира диалог с Община Сливен и масовите училища, изследвайки възможността да се заделят средства за образователна интеграция от общинския бюджет. След поредица от срещи, през Септември 2012 се постига споразумение, че Общината ще задели финансови средства от общинския бюджет 2012 и 2013, за транспортиране на децата от гетото до училищата. Споразумението включва и партниращите училища – те са съгласни да се използват средства от училищните им бюджети, за покриване на разходите, свързани с медиаторите и учебните материали на учениците. Финансовите средства, необходими за транспорта на децата за 2012/2013 са около 1200 лева на месец, а заплатите на медиаторите отговарят на стандарта за минимална заплата, определен от правителството. Според споразумението, РАКО има отговорност към логистиката и организирането на процеса. По този начин, заедно с Община Сливен, партньорски училища и НПО бе установен

успешен модел на интеграционна политика. Благодарение на усилията на РАКО в изпълнението на десегрегационни програми, моделът бе отразен и в Стратегията за образователна интеграция на децата и учениците от етническите малцинства.

В момента 2 автобуса превозват всеки ден деца от кв. Надежда до техните училища, а училищата поемат разходите за медиатори, които придружават децата и се грижат за тях. Благодарение на успешния опит на РАКО, директорът на организацията – г-жа Стела Костова – бе избрана за Председател на Общинската комисия по образование, наука, култура и религия, с пълната подкрепа на Общинския съвет. В същото време, г-жа Костова бе избрана и за заместник-председател на Националния съвет по етническите и интеграционните въпроси към МС за периода 2012-2013 г.

Това е пример за добро сътрудничество и изпълнение на адаптирана политика, която взема предвид Програмата за образователна интеграция на ромските деца.

Предоставяне на публични услуги в кв. Лозенец, Стара Загора

Добрата практика се състои в комплексен мултикултурен експертен подход за предоставяне на здравно-социални услуги, които включват всички заинтересовани страни – Регионална здравна инспекция, Община, базирана в общността НПО – адаптиран към очакванията и възможностите на ромското население.

През 2007 г. Община Стара Загора ремонтира сграда в ромския квартал Лозенец, с цел изграждане на здравно-социален център. След приключване на ремонта, сградата бе предоставена на сдружение „Свят без граници“, за предоставяне на достъпни здравни и социални услуги на терен в самата общност, в партньорство с:

- Община Стара Загора
- Регионална здравна инспекция, Стара Загора
- Център по дерматологични и венерически заболявания ООД, Стара Загора
- Специализирана болница за пневмо-физиятрични заболявания ООД Стара Загора
- Тракийски университет: Медицински факултетм катедра Социални дейности, Стара Загора
- Департамент за повишаване на педагогическата квалификация към Тракийски университет, Стара Загора
- Дирекция „Социално подпомагане“, отдел „Закрила на детето“
- Регионална дирекция „Полиция“, Стара Загора
- Местна комисия за борба с противообществени прояви на малолетни, Стара Загора

„Свят без граници“ инициира отварянето на два кабинета на лични лекари и два зъболекарски кабинета в здравно-социалния център. Центъра предоставя ниско-прагови услуги, което означава, че те са:

- достъпни за ромската общност: безплатни заради ниския икономически статус на общността;
- доброволни: клиентите използват услугите без външен натиск;
- информативни: теренни сътрудници от ромски произход разпространяват и предоставят информация за социално-значими заболявания като СПИН и туберкулоза (за симптоми, профилактика, хранене) на майчиния език на общността;
- услугата се предоставя на терен, т.е. достъпна е за клиентите (потребителите), които при други условия не биха посетили здравна или социална институция;
- клиентите (потребителите) са в защитена среда и са по отворени да говорят, да споделят и да се доверяват;
- услугите са групирани за хора във всякакъв риск и са индивидуални;
- те овластяват ромската общност, защото теренните сътрудници са представители на същата общност, и управлението на услугите се извършва от ромска организация;
- предвижда се качествена услуга, постигната чрез повишаване на капацитета на теренните сътрудници – с обучения и превенция на професионално прегаряне.

Част от предоставяните услуги включва:

- Здравно-социални консултации;
- Безплатни прегледи;
- Безплатни прегледи за социално-значими заболявания (ХИВ, туберкулоза, СПИН);
- Безплатни гинекологични прегледи за неосигурени жени;
- Групи по здравно образование за ромски младежи;
- Инфо-банка с ученици и студенти от ромски произход;
- Набиране на доброволци и утвърждаване на доброволческа мрежа;
- Подпомагане и подкрепа за изпълнение на инициативата „Младежки граждански патрул“;
- Работа с деца с девиантно поведение;
- Безплатен достъп до интернет за проверка на здравния и статус, попълване на документи, търсене на работа и т.н.
- Превенция на отпадане от училище и работа със семействата;
- Подкрепа на отдел „Закрила на детето“ при работа с деца, отпаднали от училище;
- Стажове за студенти от медицинския факултет на Тракийски университет, Стара Загора.

Здравно-социалния център е и място, където специалисти от РЗИ изпълняват здравно-информационни кампании.

Стара Загора е първия български град, в който се подписва споразумение за сътрудничество за подобряване на здравето на ромите. Партньори са РЗИ и ромска неправителствена организация. Споразумението се основава на 12 годишно партньорство между РЗИ и „Свят без граници“. Първата им съвместна инициатива е от 2001 г.

Община Стара Загора също е много активна. Освен предоставянето на сграда и малка част от обзавеждането, Общината участва в изработването на стратегически документи, свързани с интеграцията на ромите и подобряването на условията им на живот.

Въвеждане на общостен мониторинг на здравни услуги в общините Велико Търново, Горна Оряховица и Павликени

Този случай описва инициатива на Център Амалипе, чиято основа цел е а въведе метода на общостен мониторинг на здравни услуги сред малцинствени общности в България, за да утвърди застъпничеството „от долу-нагоре“, което би позволило на местните общности да участват в политиката и процеса на управление на местно ниво, подобряването на здравните услуги и здравния статус на ромите и другите етнически малцинства.

Моделът на общостния мониторинг се основава на т.нар. „общностно допитване“, което се провежда 2 пъти годишно и включва проучване на мнението на местните общности за получаваните от тях здравни услуги. Център Амалипе усъвършенства подхода, добавяйки застъпнически дейности сред местните и регионални здравни институции, както и с кампании сред общността за подобряване на здравната култура. Освен това, Амалипе разширява обхвата, създавайки местни групи за общностно развитие във всяко от селищата, в които се провежда общностно допитване.

Основна цел на инициативата е да разработи, тества, оцени и приложи механизъм на общностно мобилизиране в седем селища от общините Велико Търново, Горна Оряховица и Павликени.

За координиране на центровете за общностно развитие екипът на Амалипе е търсил активни хора, които са готови да работят за общността си и вярват, че могат да допринесат за развитието на общността. Първата задача на Амалипе е била да подкрепи малки инициативи от местно значение, които да доведат до мобилизирането на общността и да накарат хората да повярват в собствения си капацитет.

За целите на инициативата Амалипе създава местни клубове за общностно развитие, а техните дейности се координират от два Общински центъра за общностно развитие, базирани във Велико Търново и Павликени. Тези центрове работят по въпросите на общностна мобилизация и подкрепят процеса на идентифициране на индивидуални и общностни проблеми, което е първата стъпка от разрешаването на проблемни въпроси.

Друга основна цел на общностния мониторинг на здравните услуги е да се насърчи взаимодействието на местните хора със здравните институции, включително общопрактикуващите лекари, зъболекари, болници, РЗИ и Центровете за спешна медицинска помощ; защото гражданите са тези, които трябва да изискват отговорност от институциите за качеството и достъпността на здравните услуги.

Казусът представен по-долу е пример за значението на гражданската активност и познаване на правата като предпоставки за подобряване на достъпа до услуги за ромската общност.

Жителите на Бяла Черква се свързаха с г-н В. Илиев – общностен модератор в местния клуб за общностно развитие, създаден от Амалипе, с информация за пропуски в работата на местния стоматолог – Д-р Атанас Личев. Хората съобщиха, че Д-р Личев не поддържа основно ниво на хигиена при работата си, дори и ако пациентите му са деца; държи при себе си много от здравните картони на децата, без да обяснява защо това е наложително.

След получаването на тази информация, общностния модератор се свърза с доктора и в няколко разговора успя да му обясни, че трябва да подобри качеството на своята работа и хигиената в кабинета си, и да положи усилия в по-добра комуникация с местната общност. В началото комуникацията се лекаря не върви гладко, но общностния модератор запозна със случая кмета на Бяла черква и директора на училището, които също допринесоха за подобряване на ситуацията. С общи усилия, стоматолога започна да променя подхода си и дори участва в дискусия на тема „Как да поддържаме устна хигиена“; освен това доктора организира и изпълни безплатни профилактични прегледи за цялото население; хигиената в кабинета му се подобри значително, а той вече носи докторска престилка – нещо, което не се е случвало преди; подобри се отношението му като цяло.

БИБЛИОГРАФИЯ

- Advancing the education of Roma in Bulgaria, Roma education fund: www.romaeducationfund.org
- European Commission. An EU Framework for National Roma Integration Strategies up to 2020.COM (2011), 173 final, 15
- FRA, Housing Conditions of Roma and Travellers in the European Union, 2009
- <http://etnosi.wordpress.com>
- http://europa.eu/legislation_summaries/education_training_youth/general_framework/ef0016_en.htm
- <http://www.dnes.bg>
- <http://www.legalworld.bg/>
- <http://www.trud.bg/>
- <http://www.youtube.com/watch?v=KIEXsYCpwgk>
- Pamporov, A. (2011). "Dějà vu: Disappearing Minorities", "Objective" Magazine, no. 195, July 25, 2011
- Report on measures to combat discrimination: Directives 2000/43/EC and 2000/78/EC, Country report for Bulgaria 2011
- Български хелзинкски комитет: <http://www.bghelsinki.org/>
- Закон за защита срещу дискриминация
- Закон за народното образование, обнародван в ДВ 86/18.10.1991, изменен с ДВ 99/16.12.2011
- Кабакчиева, П., Ние и „другите“ – степени на толерантност и възможни конфликти, Политики, бр.5/12
- Комисия за защита срещу дискриминация: <http://www.kzd-nondiscrimination.com/layout/>
- Конституция на Република България
- Министерство на образованието, младежта и науката: <http://www.mon.bg/>
- Министерство на труда и социалната политика: www.mlsp.government.bg
- Национален доклад за стратегиите за социално включване и социална подкрепа на Република България
- Национален план за изпълнение на Десетилетие на ромското включване (2005-2015)
- Национален план за интеграция на деца със специални образователни нужди и/или хронични заболявания в системата на народното образование
- Национален статистически институт: www.nsi.bg
- Национален съвет по етническите и интеграционните въпроси: <http://www.nccedi.government.bg/>

Национална мрежа на здравните медиатори: <http://www.zdravenmediator.net/>

Национална програма за подобряване на жилищните условия на ромите (2005-2015)

Национална програма за развитие на училищното образование и предучилищната подготовка 2006-2015

Национална програма за реформи (2011-2015)

Национална стратегия за деинституционализация

Национална стратегия за детето 2008-2018

Национална стратегия за интеграция на ромите в Република България 2012-2020

Национална стратегия за миграция и интеграция (2008-2015)

Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси”

План за изпълнение на НСИР в България

Проект на нов закон за общественото образование

Стратегия за демографското развитие на България (2006-2020)

Стратегия за младежта 2010-2020

Стратегия за образователна интеграция на децата и учениците от етническите малцинства

Съвместен меморандум за социално включване на Република България

Център за межкултурен диалог и толерантност Амалипе: www.amalipe.com

Център за образователна интеграция на децата и учениците от етническите малцинства:
<http://coiduem.mon.bg>

Този доклад е изготвен от коалиция на гражданското общество, включваща следните организации: Институт Отворено Общество – София, Социална фондация „Инди-Рома97“, фондация „Здравото на ромите“, „Ромска академия за култура и образование“, фондация „Ромска солидарност“, асоциация „Интегро“, сдружение „Нов път“, Център за междуетнически диалог и толерантност „Амалипе“, сдружение „Свят без граници“. Водещ изследовател на коалицията е Д-р Алексей Пампоров, гл. ас. към Институт за изследване на обществата и знанието към Българска академия на науките и главен социолог в Институт Отворено Общество. Ръководител на проекта е Димитър Димитров – директор на програма „Рома“ в Институт Отворено Общество – София.

Автори на доклада са: Димитър Димитров – директор на програма „Рома“ към Институт Отворено Общество – София, Ваня Григорова – консултант към програма „Управление и публични политики“ в Институт Отворено Общество – София, Йоана Дечева – стажант-изследовател в Институт Отворено Общество. В проекта бяха включени следните изследователи: Драгомира Белчева, Петя Брайнова, Албена Костадинова, Д-р Стефан Панайотов, Стела Костова, Демир Янев, Лилия Макавеева, Кадрин Хасанов, Спаска Михайлова, Деян Колев, Мария Иванова, Ганчо Илиев.

Следните организации бяха включени в консултирането на доклада: фондация Секретариат на Десетилетието на ромското включване, Централно-Европейски Университет, департамент по Публична политика, Европейски център за права на ромите, Habitat for Humanity, Ромски образователен фонд; както и програмите на Фондация Отворено Общество – Максимални ползи за ромското включване от структурните фондове на Европейския съюз, Офис за ромски инициативи и програма „Ромско здравеопазване“.

През пилотната 2012 година, Секретариатът подкрепи издаването на доклади от коалиции на гражданското общество в седем страни (Албания, България, Унгария, Македония, Румъния, Словакия, Испания), а Офиса за ромски инициативи подкрепи допълнителен доклад за Чехия. Освен това, Секретариатът направи структурата на доклада публично-достъпна, за да насърчи и други представители на гражданското общество да наблюдават изпълнението на Националните стратегии за интеграция на ромите (НСИР) и плановете за изпълнение на Десетилетието.

В тези доклади, коалициите от граждански организации допълват или представят различна информация към докладите за напредък по изпълнение на Десетилетието, изготвени и представяни от държавните органи до Европейската комисия за напредъка по изпълнение на НСИР. Докладите нямат за цел да заместват количествения мониторинг и оценката, направена от държавните институции, а да канализират местното знание в национални и европейски политически процеси, и да отразят реалното социално въздействие на правителствените мерки. Докладите на гражданското общество предоставят допълнителни данни (към официалните), заместващи данни – там където официални не съществуват, алтернативен анализ и интерпретация на публикувани данни.

Проектът се координира от фондация Секретариат на десетилетието на ромско включване в партньорство с програмите на Фондация Отворено Общество – Максимални ползи за ромската интеграция от структурните фондове на ЕС и Офиса за ромски инициативи.

DECADE OF
ROMA INCLUSION
2005-2015
www.romadecade.org

OPEN SOCIETY
FOUNDATIONS

Decade of Roma Inclusion Secretariat Foundation

Teréz körút 46.

1066 Budapest, Hungary

www.romadecade.org